

1. Boffeck / Joh. Gottl. / diff. De cultu flumi-
nam. Lipsiæ 1740.
2. Breithaupt / Joh. Gust. / Dissertatio de
incrementis in Ceno etia malo, Halle
pentas III de hær. Halls 1697
3. _____
4. Buddei / Joh. Franc. / diff. De fragrantia
Christi jens 1712.
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ in
5. _____
vita christiana, jens 1707.
6. _____
de libertate cogitandi, jens 1715
7. Burmanni / Joh. Eberh. / diff. de fide
salvifica, Helm. 1682
8. Carpzov / Joh. Bened. / diff. de Chuppa
Hebræorum, 1710.
9. _____
diff. de religione quietista.
rum Lipsiæ 1687.
10. Carpzov / Joh. Gottl. / diff. de anno Jobe,
lib. secundum disciplinam Hebræo.
rum Lipsiæ 1730.

24
15

Q. D. B. V.
DISSERTATIO THEOLOGICA
POSTERIOR
DE

SANCTIS POIRETIANIS NON SANCTIS

QVAM
PRAESIDE
MARTINO CHLADENIO

SS. THEOL. DOCT. EIVSDEMQUE PROF. PVBL.
AEDIS OO. SS. PRAEPOSITO, CONSISTORII ECCLES.
ASSESSORE, ET H. T. ORDINIS THEOLOGICI
DECANO

EXCVTIENDAM PROPNIT
AD D. XXVII. JUL.
A. M DCC XIX.

M. CHRISTOPHORVS STOLLE
ZITTAVIA LVSATVS.

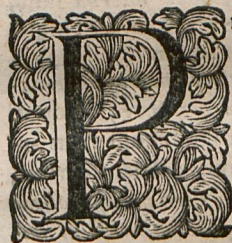
VVITTENBERGAE
LITERIS VIDVAE GERDESIANAЕ.

MODERANTE CHRISTO!
DE
SANCTIS POIRETIANIS
NON SANCTIS
DISSERTATIO THEOLOGICA POSTERIOR.

§. I.

praesens argumentum, in quo occupamur, tam praegnantis & diffusivi ambitus est, ut illud dum circumspicimus, satis multas PETRI POIRETI, qui nostro tempore per scripta sua non paucos in devia abduxit, perverfissimas opiniones excutiendi materia subministretur. Neque opus esse arbitramur, ut dum in illa tela pertexenda, quam orsi sumus, pergere animus est, ab ovo rem omnem repetamus, cum potius rei praesentis videatur, sub auspicio Numinis reliqua, quae sequuntur, ordine indicato, *Sancti requisita* intueri. *SEXTUM* enim est, quod *Sanctus verus ac genuinus Coenae sanctissimae usum non respuat, sed ejus assiduam convivam se praestet.* Hoc uti institutio Salvatoris ipsa, nemine facile refragante, jubet, & saepius epulum illud ad animam cum Deo reduniendam adhiberi vult, ita ipsa ejus indoles hoc imperare videtur, cum omne illud, quod a Patre vel Rege fruendum porrigitur atque conceditur, alio sine non detur, quam ut ab illis, quorum causa institutum est, percipiatur,

A

ciatur, & sub continuata oblatione etiam frequenter accipietur, praecipue si *mandatum* additum sit. *1. Cor. XI, 25. 26.* Accedit *indigentia* fidelium, eorumque *status*, subinde cujusdam reconciliationis solennis indigus, quam sicut quotidie per verbum Dei obtinere possunt, ita monumento a Christo ipso ordinato, ipsisque destinato opus est, quo etiam nonnisi ardentissimo cum desiderio utuntur, bonisque in Eucharistia substantialibus, corpore & sanguine Christi, sub elementis terrestribus, pane & vino, ita vescuntur ac pascuntur, ut simul exinde fluentibus bonis confectariis, quae sunt remissio peccatorum, gratiae divinae obsignatio, ac certitudo vitae aeternae, ut & nova contesseratio cum Christo & fidelibus omnibus, frui abundantissime possint.

§. II. Cum vero Fanaticorum omnium consuetudo sit, ex effato LUTHERI ea *exterius* quaerere, quae *interna* sunt, eaque *interius* piscari, quae tamen *externa esse* DEUS voluit; ita etiam dum *Eucharistiam*, seu Coenam saltem *internam* requirunt, *exteriorem illam & Sacramentalem plenae esse libertatis, & ad sola ceremonialia novi foederis pertinere*, credunt. Exemplo nobis est P. POIRETUS, qui, ut illud suum virus arte quadam propinet, ab exordio institutionis coenam derivat, mala tamen admodum fide. Putat enim, *Coenam Apostolicae ecclesiae capiendam esse plane metaphorice, & constitisse in mutua cordis, vitae, bonorum, alimentorum ac: erum omnium communionem.* P. I. p. 723. Quod fuse & operose deinceps deducit, sed non probat P. II. L. IV. p. 134. sqq. *hanc essentiam & naturam coenae esse seu sacrae communionis, ipsamque institutionem illud intendisse, ut duraret usque ad suum aduentum.* Prima innocentia oblitterata existimat *variationem intercessisse & coenam degeneravisse in statum velut crassiorem, ita tamen, ut a Christo approbaretur re & necessitate ex diversitate hominum oriunda sic jubente.* Hoc ut obtineat POIRETUS, pro audacia sua aggreditur ipsa verba institutionis, & ita exponit: *Hoc est corpus meum, id est coagmentatio fidelium & communio,* pro quo
ego

ego tanquam caput ejus trado meipsum, & sanguinem meum effundo. Hoc vos idem tanquam membra inter vos facite, & pro vestra & aliarum remissione peccatorum vosmetipsos sacrificate! p. 139. 141. Hunc tu interpretem dic verborum Christi! qualem vix vidit aetas ulla; Audet tamen asseverare, eam mentem etiam fuisse Apostolis circa eadem verba, quando eadem exposuerunt aut coenam distribuerunt, unde etiam ipsam coenam Act. II. & IV. describi, credit, ubi de communione bonorum agitur, quam non servatam Deus interdum rigorosissime & poenae interposita, ut in Anania, ultus fuerit, donec fervore illo pertinacius invalescente, imperfectionibus hominum CEDERE Deus decrevit. p. 146. Id quod audet paraphrasi verborum Paulinorum 1. Cor. XI. v. 20. sq. admodum tamen jejuna & sterili, evincere.

§. III. Credit autem POIRETUS, mutationem illam in eo constituisse, ut equidem communio primitiva inter vere Sanctos sanctitate ac charitate plenos permanserit, interea cum hi contra torrentem impiorum non potuerint obluetari, mixturam aliquam etiam horum accessisse, quibus Deus tandem se accommodaverit, ne totam Christianorum gentem caedibus, ut in Anania, impleret, unde etiam opus fuisse, ut Sancti veri Spiritu Dei animati rebus istis cederent, & sub hac tolerantia impios ad perfectionem priscam reducere tentarent. p. 152. Hinc etiam factum esse, ut Sancti equidem ab impiis se separarent bonis suis, ita tamen, ut eorum non proprietarii fierent, sed cum aliis Sanctis communia adhuc haberent, quod testentur Agapae, donec tandem introduceretur, ferente Deo, hodierna Eucharistia, quae a multis retro seculis observata, & cui divina providentia sic ferente, verba institutionis etiam bene applicari possint, etiamsi ex mente dicentis originali longe aliud quid intendant. p. 153. Ita ut sanctissimae etiam animae possint tali coena cum fructu uti, donec tandem tempus his ceremoniis destinatum prorsus effluerit, p. 154. adeoque schismata illa circa coenam nihil obesse, quominus aliquis, si ita libeat, in sua vel alia ecclesia coena frui possit. Nam etiam

etiam qui falsam ita dictam coenam sumserint, nonnullos sanctitatem veram & commercium cum Deo attigisse, p. 156. adeoque nunc in omnibus externis ecclesiis, quotquot sunt, a praxi illa primitiva recessum fuisse, p. 162. Unde etiam adeo non attendendum esse ad divortia sententiarum inter illas vigentes, cum nulla sit vera, p. 168. neque etiam tantopere inter se differant. Itaque totam rem redire ad fidem, & probitatem, qua credat homo, se coenam veram percipere, & tunc omnia esse possibilia & fieri, prout credat homo, p. 170. Tandem post varios circa doctrinam de coena errores, qui alibi commodius excutientur, eo descendit, ut statuatur, integrum esse hominibus piis ceremoniis Eucharistiae hodiernis, tametsi diversis, uti, illasque acceptare, licet illae revera inter se differant, imo nonnunquam aliis sint contrariae. Interea ubi videant, paucissimos saltem bonos superesse, nefas esse credit, ut boni istos abusus sua praesentia approbent, futurumque putat, ut Deus voluntatem adimat suis, impiorum coetus frequentandi, p. 192. Quae etsi paucis saltem verbis exponat, haud obscure tamen Separatistae libertatem, quam POIRETUS animo recondit, proditam videmus.

§. IV. Satis dilucide vero illam ejus mentem penetramus, quando universam seriem eorum, quae ex illo excerpta dedimus, non mutilata, (saltem praetermissis iis, quae ad controversias de ipsa Coena pertinebant, cum huc non spectent,) sed in compendium contracta penitus attendimus. Omnia enim tandem eo redeunt, ut statuatur 1.) veterem illam eucharistiam, prout a Christo est instituta, plane obliteratedam & amissam esse, neque amplius in toto terrarum orbe publicam extare, sed 2.) ecclesias omnes, quotquot sunt etiam, quae ex Papatu exierunt, habere talem coenam, quae sit velut illius veteris saltem quaedam umbra & repraesentatio, communis ad usum piis seu fidelibus & impiis, ut qui arceri omnes nequeant. 3.) Sanctos itaque dare aliquid posse temporum & ceremoniarum corruptioni, & integrum ipsis esse, ut utantur Eucharistia. 4.) Imo tantum licere,

licere, ut in quacunq[ue] ecclesia visum sit, illam capere queant. 5.) Tamdiu vero hoc licere, quamdiu adhuc aliquos Sanctos videant, cum quibus communionem spiritualem inire possint. 6.) Si vero videant, tales non adesse, tutius ipsos supersedere, imo lege Dei teneri, ut abstineant, 7.) atque sic eos carere posse eucharistia salva sanctitate, sponte sua cuiusvis liquere. Et ne quis forte rursus mandatum Christi urgeat, in antecessum praecipare lectorem studet, & sub exordium capitis illius de Eucharistia p. 131. P. I. ita scribit: Officia ac ceremoniae externae, ita enim nominat Sacramenta, nunquam propter se instituta fuisse, quasi simpliciter observari eo debeant, quod ita praescripta inueniantur. Ad interna potius, AD SPIRITUM, inquam, ex quo ista fluxerunt, ascendendum est.

§. V.

Atque sic se habet mysterium iniquitatis Fanaticae, quod hic satis aperte prodit POIRETUS, sub speciosa voce SPIRITUS meram nobis umbram sui ingenii obrudens, eodem modo, quo istius generis homines clamare observat LUTHERUS, quandocumque de Verbo & Sacramentis negotium sit, SPIRITUM! SPIRITUM! *contra coelestes Prophetas. P. II. T. II. Altenb. p. 67.* Vix enim dici potest, quantum venenum sub illis hypothesebus Poirerianis reconditum lateat. Nunquam vero probabit seductor ille, aliam indolem Sacramentum eucharistiae quondam vi institutionis Christi habuisse, quam habeat nostra aetate. Pervertit turpissime mentem instituentis finemque, quando fingit, nihil aliud fuisse, quam ipsam communionem bonorum & alimentorum, tum spirituum, tum terrenorum. Cyclopica haec est commixtio illius, quod sursum esse debebat, ad imum, quando *Sacramentalis unio elementorum in moralem unionem animorum* transmutatur, & coenae prioris spiritualis status mutatus in crassiores fingitur. Nec sine horrore asseri audimus, *Christum illum hominum usum in coena immutanda expostfacto, ut sic loquamur, approbavisse, atque rei & necessitati cedendo ipsummet ab institutione*

tutione sua recessisse. Maligna est perverſio verborum Chriſti, corpus Chriſti, quod pro nobis tradidiſſe ſe ipſemet dicit, mutare in corpus Eccleſiae, pro quo Chriſtus ſi paſſus, & actum comedendi atque bibendi a Chriſto praefcriptum mutare in ſacrificium aliquod ſpirituale & morale amoris noſtri pro noſtrorum & aliorum peccatorum remiſſione. Et quem ſine audaciſſima *επειλόγιτι* aſſerere non pudeat, Deum accommodaviſſe ſe ad mores hominum, & naturam coenae ſanctam in communione bonorum conſiſtentem mutari paſſum eſſe in ſtatum quendam Sacramentalem omnibus, & non ſolum Sanctis, communem. Ita POIRETO ſanctum eſt, quod nobis politicum & civile, quale quid eſſet communio bonorum, & non ſanctum, quod nobis eſt Sacramentale & divinae institutionis. Et nihilominus ſanctiſſimis, hoc eſt fanaticis, animabus permittit coena praefente uti, ſed cum reſervatione mentali, in quantum nimirum repraeſentet adhuc umbram illius fictitiae communionis bonorum, cujus cauſa ſit a Chriſto instituta. Non diſſimulat, id per tolerantiam & conniventiam fieri, donec regnum Chiliaſticum adveniat, in quo ceremoniae hae omnes ſint abrogandae. Unde tibi concipias velim Sanctum Poiretianum, qui cum coena utitur, illam neque ex mente Chriſti, neque eccleſiae, ſed ſuaſte opinione, percipit, reſervans ſibi ſuos conceptus falſiſſimos, atque ſic integrum ſibi eſſe videns, ad omnium etiam falſorum coetuum coenas accedere, cum non minus per falſam illam coenam ſibi ſanctitatem acquirere & conſequi poſſit: & jam tantam credat eſſe corruptionem, ut ne ulla quidem eccleſia veram amplius Chriſti coenam habeat vel diſtribuat. Hunc tu Sanctum credas, qui nulli ſententiae de coena, quotquot haecenus innotuerunt, ſit addictus, cum proſus nullam earum credat eſſe veram, & Chriſti instituto convenientem, aut potius quicquid velit, ſibi perſvadeat, & quidem cum ſequente actuali eventu ejus, quod credit. Fiet enim, ut credenti, corpus & ſanguinem Chriſti in coena realiter non adeſſe, revera non adſit, credenti autem adeſſe, adſit, credenti

dentis transsubstantiationem, transmutetur, non credenti minime transsubstantietur, credenti monstrosa quacvis, fiat monstrosa, maneat vero verbo Dei conformis, si ei conformiter credat. Novum hic habemus & abundantissimum specimen systematis fidei perverfissimae, contra omnem assertionem Scripturae, quae totam Sacramenti formam, essentiam & virtutem, ab institutione Christi sola, non vero a qualitate credentis, aut subjecti percipientis derivat, neque per incredulitatem Dei fidem & veritatem sufflaminari affirmat. Rom. III, 3.

§. VI. Tandem vero omnia POIRETI huc velut concentrantur, *sanctum hominem hac libertate esse instructum, ut integrum ipsi sit, coena sacra uti vel non uti, apud hunc vel alium coetum uti, sic vel aliter de coena credere, imo tutius agere cum, si propter defectum finis, ob quem instituta, & penuriam vere Sanctorum, ubique ea absteineat; idque tribuit divinae voluntati, quae voluntatem piis sit ademptura, ut non amplius frequentent impiorum coetus & publicas congregationes. Quod est publice Indifferentissimum ab una, & crassum satis Separatissimum ab altera parte hominibus commendare. Ne vero miremur! Omnium fere Fanaticorum hac in re consensus est tantum non plenissimus, ut cum baptismo coenam quoque sanctissimam velut proculcent, sub ipsa specie sanctimoniae majoris. Adhibebimus porro Bigam Fanaticam, cujus testimoniis supra jam usi sumus: Ita JACOBUS BRILL, libro de vera cognitione Christi: *Woblan, wie bleiben wir denn allezeit so jämmerlich hangen an den armen ersten Anfängen der leblosen Buchstaben?* (per quam expressionem verbum & Sacramenta intelligit,) *Kan ewige Tröpflein Wasser, kan ein wenig Wein und ein Bissen Brod diß seyn? Woblan, ist denn hieinn allein verborgen die herrliche und wortreffliche Zukunfft, die CHRISTUS in uns versprochen und zugesagt hat? Warum bleibe unsere Seele so jämmerlich an diesem Staube hangen? Es ist gewißlich Christi Geist allein, der uns lebendig machet nach seinem Wort. p. 133. & negat deinceps penitus unionem Sacramentalem**

lem cum Schvencfeldio. Et alibi: *Jede Kirche und Religion hat vor ihr selbst ihre besondere Ordnung, Dienst und Ceremonien, Sacramenten, Meynungen und Glaubensstück, worinnen sie von denen andern unterschieden. Eben gleichwie diejenigen, die an einem Heyblock (eine machine, die Pfäle in dem Wasser zu schlagen) stehen, unter denen ieder vor sich selbst ein verschiedenes Seil in Händen hat, welche oben allzusammen an einem dicken Seil fest angemacht sind, womit sie allezusammen einen und eben denselben Block aufziehen.* p. 161. Ita & vera & falsa Sacramenta ad eundem scopum salutis tendere arbitratu homo corruptus. Ita JOH. PORDAGE multa in libro de *Tinctura coelesti*: Tract. de Paradiso p. 808. sqq. de cibo spirituali & tinctura amoris divini garrit, & sic Coenam Sacramentalem in internam aliquam nutritionem Spiritus divini per Christum internum commutat, illam vero in ecclesia usitatam ad Babelismum ablegat. Eadem lyra errant quoque plerique Fanatici. Consensum & Parallelismum studiose ostendit Colbergius Christianismo Platónico P. II. p. 537. sqq.

§. VII. SEPTIMUM Sancti genuini requisitum est, ut *cultum publicum*, qui verbi divini praedicatione pura, precibus, hymnis & aliis exercitiis pietatis verae peragitur, non negligat, sed ex monito Apostoli Hebr. X, 25. *sedulo frequentet.* Cui jungendum simul OCTAVUM, ut *ceremonias nonnisi pias & utiles recipiat.* Siquidem, ita LUTHERUS loquitur, *Dei verbum unicum illud sacrum est, quod omnes res sacras longe lateque sanctitate praecellit & exsuperat, imo potius unicum illud mysterium, quod nos Christiani & scimus & habemus.* Nam tamen omnes omnium Sanctorum reliquias & ossa in acerbum cumulata possideremus, aut in universum omnes sacras vestes haberemus, nihil tamen inde emolumentum caperemus, aut sentiremus auxilium. Sunt enim res mortuae neminem sanctificare valentes. Verum enimvero Dei verbum thesaurus ille & gaza est pretiosissima, quae omnia sanctificat, cujus adminiculo etiam ipsi Sancti omnes sanctimoniam consecuti sunt. Jam quacunque

quacunq[ue] hora verbum Dei docetur, praedicatur, auditur, legitur, consideratur, aut repetitur memoria, ea hujus tractatione, audientis persona, dies: & opus sanctificatur, non externi quidem operis gratia, sed propter verbum, quo omnes nos sancti reddimur & efficitur. Catech. majore p. 427. ubi hanc sanctitatem ex praedicatione vera verbi divini oriundam ulterius deducit atque illustrat, finitque verbis admodum emphaticis: quod Deo acceptius sit sui verbi exercitium, quam omnia alia splendida hypocritarum opera p. 429. Quoniam noverat Lutherus, non modo in Papatu, verum etiam inter Fanaticos hac in parte vehementer peccari, illic, dum cultum splendidum sine verbo, hic vero, dum cultum publicum aut contemnunt, aut sine cultu ejusque exercitio verbum aliquod requirunt. Quod utrumque quantum a verbo Dei abludat, apparet ex eo, quod Deus promiserit se velle coetui interesse, ubicunq[ue] ad verbum ejus audiendum & cultum ipsi dandum credentes confluant atque conveniant, Matth. XVIII, 19. 20. Unde talem congregationem sibi gratissimam esse non uno in loco testatur, cavetque ne conventus illi inordinate, sed κατὰ τὸ ἔργον instituatur. i. Cor. XI, 17. XIV, 40. Imo ecclesia visibilis absque congregatione, quantilla etiam sit, ne dici quidem potest ecclesia, tamen si enim unione interna gaudeat, opus tamen etiam est, ut ubi fieri id potest, (de tempore persecutionis enim alia ratio est, quo interdum sub cryptis quoque & speluncis congregatio impeditur,) etiam communionem externam verbi & sacramentorum confociationem suam exerceat atque testetur. HOORNBEK. Theol. Pract. L. IX. C. XXI. p. 395. seqq.

§. IIX. Juxta POIRETVM vero Sancto jam integrum erit, cultui publico utrum velit vacare, utrum nolit: perinde ut in nostra potestate situm est, ludo publico interesse vel minus. Audiamus hominem sub specie sanctimoniae oppido profanissimum, quorsumcunq[ue] rem vertamus: Totus cultus externus, ita scribit, quantus quantus est, non nisi ludi cujusdam rationem habere videtur coram Deo, qui creaturis suis infirmis, balbutientibus

tibus & pueriliter ludentibus accommodare se non dedignatur, modo corda eorum ita attrahat sibi que faciat lucri. Itaque tantum abest, eos Deo non probari, qui ceremoniae cujuscunque usu cogitationem ejus sibi praesentem reddunt, ut vel ipsis etiam Ethnicis, qui ita ad ipsum redeunt, praepitium suum imputet pro circumcissione, fidemque ad justitiam. Nimis maligni sunt liberi illi, qui fratres suos Deum quaerentes ideo condemnant, quod aliis modis atque ipsi utantur. Lib. IV. Oeconom. c. X. p. 126. Et porro: Omnia eodem sunt loco apud Deum, quando corda in singulis perinde ad ipsum recurrunt, qui non, quid corpus faciat, aut non faciat, sed qua in re recolligatur animus, respicit. Quomodo-cunque moveatur corpus, nihil ille aut parum pensi habet, modo animus ad ipsum assurgat: hujus quippe amorem sibi soli vendicat, cum sit Deus cordis, atque adeo omnes eos, qui ipsum in intimis adeunt, cum amore recipit, quibuscunque viis usi sint. ibid. Alibi, ubi eum male habet, quod Taulerum, Kempisium, S. Teresiam aliosque mysticos nonnulli rejiciant, caufati, eos Idololatras fuisse, cum tamen ipse in animo suo sanctissimos illos homines nunquam idololatriae condemnare potuerit, eo descendit ut asserat, recte facere sanctum, si ceremonias omnes omnium partium in tantum magnificat, in quantum infirmiores, qui bonae sint voluntatis & cordis sinceri, bene iisdem uti conentur, hoc est, quousque per eas in amore Dei, in puritate cordis & in renunciatione peccatorum proficere studeant. Quid prodest ceremoniarum aliorum insultare easdemque pro deridiculo & delectamento sibi habere, & in ludos Comicos ritusque Ethnicos detorquere? Imo vero sit ita, sint licet ad imitationem gentilium expressae: quid mali in ea re erit? Quid vero est totus cultus externus coram Deo, quid est tota illa ratio officiorum externorum, quae Deo foris praestant filii sui, nisi ludus quidam? Imo quid est ipse Paradisus, & quicquid in vita aeterna geretur, nisi perpetua oblectamenta ac spectacula, & sanctae quaedam, ut ita loquar, comediae ac veluti ludi pueriles, quibus Deus cum sanctis sanctique cum Deo ultero citroque colludent? P. I. L. IV. p. 184. In eo rotus

tus est, ut inculcet, posse *sanctos non tantum ceremoniis diversis, tanquam a manu Dei acceptis uti, et si illae inter se differant, imo nunquam aliae aliis sunt contrariae: quia etiam per illas divitiam suam gratiam effundat. Etenim quicquid sit, inquit, media omnia externa, quibus homines ad Deum revocantur, diversa in se imo & contraria inter se esse possunt. L. IV. p. 192.* Neque veretur, ubi de Transubstantiatione Pontificia agit, eamque revera credentibus eam fieri asseverat, addere tandem: *Nae homines si saperent, cum Propheta potius dicerent: Omnes spiritus, omnes mentes, sententiae, ritus, media & cultus laudent Dominum! omnesque eum pariter laudent homines, pro suo unusquisque captu modoque intelligentiae suae. L. IV. c. 7. p. 176.* Ita rursus alibi procedit, ut asserat, *si quis per sui ipsius inspectionem intra se redire, Deumque ibidem cognoscere, audire atque adorare possit, & divinis ejus motibus se committere, quo tenebrae dissipentur, eum ceremoniis nullis ad salutem adipiscendam indigere. Habere enim Deum ipsum, Christum ipsum: si quis vero se difficulter colligere possit, sibi que media & ceremonias ipse instituat, quibus animum ad Deum recolligat, ea omnia esse coram Deo justa, bona, valida & divinae majestati gratissima, hunc enim inveni benigno oculo omnes, qui ipsum per vias quascunque quaerant, animamque & corpus & media omnia per quae quaeratur, benedictione sua prosequi. Ad cultum talem refert sacrificia ante Moysen, quae a Deo non sint instituta. P. I. L. III. c. X. p. 718.*

§. IX. Cumulari plura loca possent, quae tamen, cum eodem tendant, prolixitate superfedere malumus. Sufficiet nobis, POIRETUM haerere in ea sententia, *sanctum esse & nullius & omnis religionis, quae communis est definitio Indifferentistarum & Fanaticorum! Nullius, dum, sanctum non indigere ceremoniis, asserit: Omnis vero, dum, omnes omnium religionum ceremonias tuto eum posse imitari, imo debere, pronunciat, si hac ratione excitandum esse animum, vel uti loquitur, recolligendum puter. Ita integrum erit, esse Separatistam, & quia credamus nos intime esse unitos, alios vero homines existere peccatores,*

abstinere ab omni cultu publico ne inquinemur: Integrum etiam erit esse *Indifferentiam*, & ubi crediderimus, aliquid devotionis ritibus inesse, hos, ubicunque fuerimus, imitari, & sequi: vel etiamsi ludus jocusque revera sint, nulla tamen ratione eas improbare, cum universus cultus Christianorum ludi instar sit coram Deo. Quasi vero unquam scriptura lusum dixisset, quod DEUS adeo graviter mandavit & ultus est, nisi serio geratur. Si ludus jocusque fuisset arcam foederis deferre in locum suum, liberum fuisset Ulsiae eam tangere vel non tangere, tangentem vero Deus prostravit & cito morte peremit. 2. Sam. VI, 7. Si dixerit POIRETVS: hoc factum esse a Deo propter mandatum violatum, ne quis tangeret arcam: habeat sibi hoc ipsum argumenti loco contra suam perversissimam doctrinam, discatque, dari ceremonias, partim a Deo ipso praescriptas, partim a puriore ecclesia receptas, quae ab aliis ita differant, ut neque ab illis recedere, neque ad alias quascunque transire ullatenus homini Christiano liceat. Nam quid ceremoniarum nomine veniat POIRETO, haud difficulter judicabitur ex iis, quae supra de Baptismo & Coena diximus. Ut adeo falsissimum sit, & e diametro repugnet verbo Dei, quod *licet unicuique sancto sibi fingere aliquas ceremonias*, quibus incitetur ad Deum colendum, sic enim praeter fas occisi fuissent ab ipso Israëlitae ob cultum vitulorum, Baalis & alias ejusmodi ceremonias, nam certum & indubitatum est, & gentiles tales nugas invenisse sub opinione excitandae devotionis, & Judaeos ex eadem intentione fuisse imitatos. Utrinque vero gravissime erratum fuisse, eventus & tot vaticinia docent, quae de ira Dei in idololatrias illas exercenda agunt. Si enim Theresia aliique similes idololatriam non commiserunt, adorando icunculas, sanctos, angelos, aut errarunt David, Jeremias aliique divini viri, qui idolorum etiam subtiles cultores subinde acerrima maledictione persecuti sunt: aut Deus sibi ipsi est contrarius, qui quod in aliis severissime prohibuit, in aliis habeat pro concesso, imo pro virtute & medio salutis. Pro tali enim venditat

Po-

POIRETVS etiam *ceremonias inter haereticos imo gentiles usitatas*, quibus per eas potuisse contingere salutem non negat in verbis supra allatis. Quam vero absurdum prorsus est effectum, & patientiam lectoris continentissimi superans, quando illos malignos fratres nominat, qui aliis cultus modis utentes condemnent. Quasi vero frater sit, qui non eodem cultus modo gaudeat, & quidem in substantialibus ipsis, & non potius scriptura saepissime asserat, unam saltem dari viam salutis; unum Deum, unum baptisma, unam fidem, si quis aliam elegerit, suo id faciat periculo.

S. X. Equidem pro animi sui calliditate POIRETVS unum alterumque explicationis vel defensionis causa adjicit, quale est, quod *Deus non respiciat in ceremoniis, quid corpus faciat aut non faciat, sed qua in re animus recolligatur*. Enimvero quis corpus a cultu excludit? quod Paulus potius vult esse *hostiam vivam, sanctam & Deo placentem*, Rom. XII, 1. si totus homo aut salvandus aut damnandus est, etiam corpus, quod facit aut sanctum aut damnabile est. Quærit omnino Deus, quid corpus faciat in hominibus usu rationis gaudentibus, alioqui adulteri & scortatores poena divina non essent digni, cum, *solum corpus peccavisse*, probare possent, anima manente immuni & ab omni culpa vacua, quæ in medio actu turpi ad Deum surgeret. Quæ sententia pestilens dudum est rejecta & eliminata. Neque sufficit dicere, *hominum animos per ceremonias quascunque recolligi*. Primum enim excitativum verbum Dei & contemplatio est beneficiorum divinatorum. Alterum vero possunt præbere ceremoniæ utiles & piæ, non vero præstant illud, sed contrarium potius, ceremoniæ inanes & revera comicæ vel tragicæ, quæ apud eos reperiuntur, qui a vero cultu Dei abeunt. Perperam quoque & impie *Paradisi ludos innocentes cum ludis illis, quos aut gentiles aut idololatrae alii agunt, comparat* POIRETVS; illos instituit Deus, hos Satanas & impia cohors, *Ἐλελοθρησκευτας* studio abrepta. Quomodo potest esse cultus verus & *κατὰ τὴν λογικὴν* in nugis & ludis, quibus nul-

latenus debemus conformari? Rom. XII, 2. Qua fronte audebit POIRETVS asserere, idololatricas adorationes habendas esse pro via & medio Deo placente, quas Deus adeo severe interdum est detestatus? Non mitigat ejus assertum, quod videatur licentiam adhaerendi ritibus cujuscunque ecclesiae restringere ad talem coetum, in quibus nonnulli pii reperiantur, si enim mere degeneres ibi sint, nefas esse credit, ut boni abusus illorum sua praesentia approbent. L. IV. c. VIII. p. 192. Nam si ceremoniae & cultus aliquis superstitione scateant, quomodo aliam naturam induant, tametsi aliqui sint vel videantur ibi boni? Et unde noverit POIRETVS vel ejus sectator, quinam ex illis probi sint, vel minus? Nisi enim vere tales sint, non procedere rem credet ipse. Fac verò esse probos, numne a paucis probis superstitiones invalescentes purae redduntur, an potius probi per illas inquinantur & polluuntur? Credimus sane, tutius esse in ceremoniis & ritibus ita procedendum, ut ante omnia ad praedicationem verbi & distributionem Sacramentorum attendatur, & illa juxta normam verbi divini examinetur, rituumque ipsorum conditio, utrum simplices ac innocentes sint, an potius ex superstitione aliquid habeant, vel ad ejus confirmationem servire debeant; Atque ita vere sanctus nunquam aut vi aut blanditiis inducetur, ut ceremonias verbo Dei contrarias amplectatur vel approbet, non enim spectat piorum multitudinem vel paucitatem in coetu aliquo, sed institutionem divinam ejusque observationem, sine qua nequidem vera sanctitas dari potest.

S. XI. Neque vero id novum est aut Fanaticis minus solenne, quod hic POIRETVS asserit, *Sanctum esse & omnium & nullarum ceremoniarum.* Ita JACOBVS BRILL: *O wo der Geist des Herrn ist, da ist Freyheit von Uneinigkeit über den Glauben, Freyheit von aller Unterscheidung der Zeit und des Orts, Freyheit von dem Unterscheid des Standes, Personen und Gelegenheiten, Freyheit von Speise und Tranck, Freyheit von allen äußerlichen Personen, Ceremonien und Diensten, Freyheit von allem Unterscheid der Sprachen und Zungen! wom freyen Menschen im Geist.* p. 87. Ita
in

in libro von der wahren und falschen Erkenntniß Jesu Christi vicissim, ubi quaestionem movet: Ob der Mensch an die Ordnung, Dienste, Gesetze und Ceremonien einer Kirche so gebunden, daß er gehalten sey, allezeit dabey zu bleiben, und ob er solte davon befreyet seyn, wenn dieser Verfall, warum diese sichtbare Kirche eingeführet wäre, in ihm verbessert und hergestellt ist, auch dem Sohn Gottes in den Geist der Gnaden aufgeweckt? prius negat, alterum vero affirmat, ex eo medio termino, quia omnes ceremoniae cujuscunque religionis ad unum eundemque scopum tendant, unde integrum sit, omnes aut pro lubitu adhibere, aut etiam in statu perfectionis positas omnes in universum rejicere. Jede Kirche und Religion hat vor sich selbst ihre besondere Ordnung, Dienste und Ceremonien, Sacramenten, Meynungen und Glaubensstücke, worin sie von denen andern unterschieden; Eben gleichwie diejenigen, die an einem Heyblock stehen, unter denen ieder vor sich selbst ein verschiedenes Seyl in den Händen hat, welche oben alle zusammen an einen dicken Seil fest angemacht sind, womit sie alle zusammen ein und eben denselben Block aufziehen.

p. 161. Quidsi vero in hoc incondito simili erret BRILLIUS, & intelligeret coecitate abjecta, homines quorum non nulli molem illam sursum trahant, alii vero funibus suis eodem tempore deorsum, annon videret absurditatem suae similitudinis, quae conjungit haereticos & recte docentes atque credentes, quos tamen Apostolus tanquam lucem & tenebras a se invicem disjungit, unde etiam unum jugum cum illis trahere serio prohibet 2. Cor. VI, 14. & fugiendam omnem idololatriam censet, sive in mente, sive in ritibus externis consistat. 1. Cor. X, 14. Nec multo aliter JOH. PORDAGIUS, qui idem esse existimat cujuscunque formae ecclesiae externae aliquis adhaereat, dummodo voluntatem suam divinae voluntati subjiciat. Tract. de paradiso & Babele spirituali. p. 746. quasi illa duo se mutuo non evitent, falsae ecclesiae adhaerere, & tamen divinae voluntati obtemperare, quae tamen hic praeter ipsam rei naturam compinguntur.

§. XII. Placet vero brevitatis studio reliqua etiam intue-
ri. NONVM enim, DECIMVM, UNDECIMVM, DVODECIMVM ac DE-
CIMVM TERTIVM diximus sancti VCI attributum esse, ut *propter*
satisfactionem Christi, per fidem veram, justificationem & remissi-
onem peccatorum impetret, quae fides pro objecto habeat incarna-
tionem, natiuitatem, ut & passionem ac mortem Salvatoris: Haec
sane constituunt non tam elementum, quam fundamentum
Christianae religionis & Acropolin omnium credendorum. Et
si vel maxime reperiantur, qui hypothesebus satis periculosis
unum alterumque ex his momentis vellicant & lacessunt: hoc
tamen in uniuersum omnes concedunt, quod illa quinque re-
quisita in vere sanctum cadant, tamen deinceps circa satisfac-
tionis universalitatem, justificationis formam, fidei naturam,
discrepent non parum. Scriptura S. hic lucem fulgidissimam
praefert dubitantibus & disertis verbis illa proponit, Rom. III,
24. 25. VIII, 32. seq. Eph. I, 7. & locis aliis satis evidentibus atque
perspicuis, ex quibus apparet, ecclesiam nostram puram custo-
dire doctrinam, & ne tantillum quidem a Spiritus S. mente at-
que sententia dimoveri, quando *omnem justificationem in satis-*
factionis Christi plenariae & inde redundantis meriti applicatio-
ne & imputatione reponit, & illam aliter quam per *fidem* fieri
negat, *opera* omnia ex hoc articulo *excludit*, atque sine hac ju-
stificatione nequidem *ulquam* esse posse *sanctimoniam* vel *san-*
ctum vere talem concedit: fidei vero objectum salvificum non
generale, sed *speciale*, imo specialissimum mortem & meritum
Christi constituit, extra quod salus aeterna nulla ratione aut
dari aut expectari possit. Cum e contrario in dissentientium
ecclesiis nunc ordo, nunc objectum, nunc medium, nunc for-
ma male satis describantur, de quo vero hic agendi locus non
est.

§. XIII. Communem velut hic hostem eoque periculo-
sorem agit POIRETVS, quo sub pallio speciosiore sanctitatis pro-
ponit errores suos. Secus omnia, quam par est, hic gerit.
Credidit enim & profiteretur, *Sanctum suum esse posse absque prae-*
via

via satisfactione Christi: docet posse eum esse absque fide justificante: persuadet sibi eum esse posse absque perfecta remissione peccatorum: nec dubitat asserere, quod esse possit sine fide in incarnationem & natiuitatem, imo ipsam mortem Salvatoris. De singulis ejus verba nos edocebunt. Quod primum concernit, totam doctrinam sanioem de satisfactione Christi vicaria rejicit, tanquam quae sanctitati verae magis oblectetur, quam proficit, & inde capiant Sociniani ansam suarum speculationum, esseque cogitatum Scholasticum, quod solidioribus & maxime orthodoxis Theologis fuerit suspectum. Praefat. ad Lib. IV. Oecon. §. II. statuuit Patrem nullam satisfactionem vicariam & plenariam requisivisse ob personae charitatem & magnitudinem L. III. pag. 652. Unde totam Justitiae punitivae notionem esse falsam, & sufficere amorem condonantem p. 659. 661. Imputationem hic nullam habere aliquem locum, p. 817. & sacrificium Christi per solam imitationem & participationem nostrum fieri. p. 823. scribit. Interdum satisfactionem a Christo praestitam esse largiter concedit. L. IV. c. 3. p. 85. sed vicariam fuisse & hominum vice praestitam negat ib. Quamquam status aerumnosus Christi satisfactorius sit, inquit, non tamen hanc ob causam putandum est, satisfactionem hanc hominibus exemptionem vacationemque asserre: nam e contrario haec ipsa potius satisfactio eos inducere debet, ut & ipsi sua ex parte Deo satisfaciant. Unde satisfactionem triplicem constituit: & vocabulum ipsum satisfactionis, ut ab hominibus eam exigit, emollire studet, rigorem tamen revera ei aufert, tamen si probe praeviderit hoc assertum pro blasphemo plerisque esse habituros l. c. p. 57. seqq. & L. III. c. V. p. 661. seqq. Non dici potest, quam incongrua sint, quae & in antecessum ponit, & in consequentibus elicit, ipsam poenam, pro qua satisfaciendum, falso satis definit, & non per modum aliquem positivum agendi erga creaturam, sed nudam cessationem communicationis bonitatis divinae definit, quod sane si esset, frustra praeter derelictionem divinam etiam Propheta inflictionem actualem

dolorificam poenarum Jesu Patienti impertitam adscriptisset Efasias c. LIII. §. 6. II. p. 660.

§. XIV. Ita quoque *fidem justificantem ipsam necessariam non esse sancto*, somniat. Mirum tamen non est, cum notionibus de fide falsissimas habeat: & nihilominus credat, *se cum suis solos nosse naturam fidei, aliis vero nihil minus aut saltem pejus cognitum esse* L. V. c. 3. p. 375. *Conceptus de Deo, de Christo, reuelatos, steriles, exangues, mortuasque ideas nominat, ac imagines figmentaque, idola execranda mortuae fidei, paucas saltem reliquias de veteri fide superesse.* p. 382. Ipse vero conceptum suum de fide sic format, ut eam ratione voluntatis *desiderio quodam absolvi credat, consistente in vacuitate omnium creaturarum* p. 401. *Conversione ad Deum, animae intelligentia & acquiescentia in Deo, determinatione nulla animae ad particularia sinceritate & plenitudine, continuatione & constantia, ut & fiducia plena resignatione.* Ratione vero *intellectus* requirit tum *ejus evacuationem, tum inactivitatem animae lumini Dei expositae, tum Filii Dei in anima nativitatem & praesentiam,* p. 404. *seqq. ac tandem fidem definit, quod sit deatio desiderii, spiritus, cordis & libertatis nostrae, soli Deo confidenter & vere facta, cui deditio inseparabiliter cohaeret intima praesentia Dei, desiderium animantis, intellectum illuminantis, cor pacificantis, omnesque animae motiones firmantis atque dirigentis ea ratione qua divinae ejus majestati collibet.* p. 433. Unde etiam Symbolum suum edit p. ead. *quomodo credat in Patrem, Filium & Spiritum S.* sed ita perverse illud concipit, ut fanaticissimum suum universum in eo mire delineaverit, de quo negotio seorsim forte aliquando acturi sumus; Neque dissimulat *a fide sua justificante, quam statuit, abesse omnem imputationem meriti Christi, sed meram conformationem & immersionem in Spiritum mortis & passionum Filii Dei.* p. 445. Quae omnia fundamentum doctrinae Christianae radicitus evertunt, nihilque fere integrum & inconcussum relinquunt; neque ipse dissimulat, se non ignorare,

rare, quod a multorum sententiis in diversum abeat: de hac re tamen non esse sollicitum. p. 379.

§. XV. Non dubitat porro sanctum sibi concipere absque ulla remissione peccatorum perfecta, sufficit enim ipsi dissimulatio atque oblivio Dei eorum, quae male gesta sunt L. III. pag. 682. adeoque ex mente ejus non tam est ἀπεσις, quam πᾶσις, non reatus abolitio sed sepositio, qui error ex falsa idea de justificatione nascitur, de qua mox dicturi sumus. Concipit praeterea sibi sanctum & justificatum absque ulla fide directa in incarnationem & nativitatem Filii Dei, atque persuadet sibi, eum esse salvatum tametsi aut eam ignoret, aut non credat. De ipsa incarnatione, eam jam ante Adamum esse factam fingit, Christumque ratione corporis & animae Israelitis apparuisse, & inter eos habitavisse, Lib. III. p. 796. & nihilominus corpus illud ex Adamo descendisse sibi persuadet L. II. p. 498. quod tamen cum fuerit gloriosum, voluisse eum carne mortali ex virgine assumpta investiri & obtegi, eoque sine corpore suum reduxisse ad tantam pravitatem, quantam habuerit, cum ex Adamo prodiret, & quae alia sunt nugamenta, quibus incarnationem & exinanitionem Christi deturpavit. L. IV, p. 63. sq. De hujus etiam rei veritate se ita certum asserit, ut si aliter se haberet, totidem aenigmata sint futura nulla arte evolvenda, quaecumque de incarnatione Filii Dei in Scriptura habentur. L. III. p. 801. Eo tandem descendit, ut Christum multas imo plurimas naturae corruptae inclinationes sensisset, sed sine peccato, quia mortificatione crebra usus sit, unde etiam morbos & turbatos humorum motus senserit. L. III. p. 56. 59. 66. Quae omnia si quaeras unde didicerit, Bourignoniae tandem illa revelata esse praetendit, non attendens, quod talibus plus veritati religionis Christianae noceat, quam profit, & ex tam impuro fonte, ad quem provocat, nihil nisi turpe & foetidum propullulare potuerit. Quem vel solus Johannes refutat animosissime, quando eum Spiritum Anti-Christianum nominat, qui non credat, quod Jesus venerit in Carnem. 1. Joh.

IV, 23. adeo ut incarnationem aut ignorando aut negando fides revera amittatur, neque salvari ejusmodi homo aut pro sancto declarari possit: Multominus qui talibus commentis doctrinam illam innocentissimam & plenissimam in verbo Dei revelatam perturbat, aut perturbatam amplectitur.

§. XVI. Crederes vix oculis, si legeres POIRETVM idem de morte Salvatoris statuere. Veruntamen fideles & in V. T. & in novo sine omni Cognitione & fide in hanc mortem salvatos fuisse impudenter & imprudenter pronunciat: Christus (qui semper idem manet) cum eodem merito suo homines per diversa media salvos praestat. Principio quidem sine morte sua eos servavit: at deinde, postquam per magnitudinem corruptionis atque malignitatis hominum media prima fructu carere coeperunt, eosdem per mortem suam servare voluit. Hac methodo manifestissime apparet, qua ratione fideles ante Christi adventum servati fuerint, mortem tamen ejusdem non cogitantes, quae ante Davidem nusquam aperte clareque praedicta invenitur, nam quae ex Cantico Mosi afferunt, ad illam nulla ratione pertinent. L. III, p. 793. Ita statuit porro mortem & perpeffionem Christi ejus merito nullum pretium atque dignitatem dare. Sed contra meritum atque dignitatem personae morti pondus conciliare, unde persona eundem valorem habeat in se morte vel accedente vel non accedente, ut opus non fuerit morte, nisi ex arbitrio. ib. p. 792. Eodem sensu distinguit inter meritum & sacrificium, illud praecedere, & sine hoc esse potuisse, asserit ib. p. 826. contra evidentem Scripturae literam, quo sine sanguine redemptoris nullam remissionem & reconciliationem habere locum disertis verbis testatur Hebr. IX, 12. Quod ubi videt POIRETVS sibi omnino obstare & substitutionem, seu vicariam mortis Christi conditionem nobis ob oculos ponere, distinguit alicubi illam in exclusivam, qua se peccator ab imitatione mortis Christi excuset eamque renuat: & inclusivam ubi homo se morti Christi conformet, Monito ad L. IV, §. 2. Parum tamen sic se liberat,

rat,

rat, sed potius majoribus difficultatibus implicat, quomodo enim evincer, vicariam mortem, si illa plenaria sit & sufficiens, requirere nihilominus hominis peccantis mortem ad praestandam satisfactionem? rursus contra evidentia verba Pauli, *Gal. II, 19. 20. 21.* ubi materiam de *συμφοροστος* fidelium cum Christo longe aliter exponit, & morti Christi omnem eamque plenissimam & abundantissimam satisfactionem tribuit.

§. XVII. Nihil vero absurdius aut a veritate religionis Christianae & fidei salvificae magis alienum a POIRETO excogitari poterat. Sanctus sine sancta satisfactione Christi! Sanctus absque justificatione & imputatione sanctissimae obedientiae Christi, sanctus sine remissione peccatorum, sanctus sine fiducia in mortem, nativitatem & incarnationem filii Dei, monstrum sane horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum! Mirentur, quibuscunque volupè est, nugas has POIRETI, quotquot animum habent novaturientem & portentosis sententiis assuetum: Pius sanctusque animus & veris doctrinis imbutus deplorat hos coecitatis fructus in homine dari posse, qui prae multis imo fere omnibus aliis sapientiae & sanctitatis laudem affectat: & tandem non miratur, ejus mentem ad ejusmodi deliria transiisse, quae per tot inania praeparamenta & praecjudicia ab una & sola salutis via est abducta. Alunt enim haec monstra omnia plerique Fanatici, & sufficet nobis trinos rursus testes allegare, quoad singula momenta. JACOBUS BRILL in descriptione status sui corrupti ante conversionem, ad illum etiam refert, quod *non dubitaverit Jesum Christum pro suis peccatis plenarie satisfacisse, & tamen illa fide non fuerit sanctus: Der freye Mensch im Geist* p. 84. sq. Et in libro de vera & falsa cognitione Christi operosus est, ut doctrinam ecclesiae nostrae receptam de justitia & satisfactione Christi pro nobis evertat & neget: *Die Gelehrten eignen den Menschen ungesehr anderthalbe Gerechtigkeit zu, eine vollkommene, die Christus an unsrer Stelle solle vollbracht haben, welche auf unsere Zurechnung*

nung gestellet wird durch den Glauben, und eine halbe oder stücksweise, welche Christi Geist in uns würcke, zu Heiligmachung des Lebens; so würde ein Gläubiger, anstatt, daß er zu kurtz sebiesen solte, Gott überflüssige Wercke zu bringen in Christo, woraus man erkennet, wie uneben unsere Sachen herauskommen, und wie jämmerlich man verlohren läufft, wenn man in eignen Verstand, Weißheit und Willen fällt, und es doch will ausmessen vor die göttliche Weißheit und Warheit selbst. p. 88. quasi vero hoc postremum iudicium non ipsos potius fanaticos feriret, qui propriis somniis quam Scripturae obsequi malunt. Ita Doctrinam de lytro Christi externo pro peccatis omnibus humani generis pertinere ad stultum, ineptum & Carnalem Christianismum, & pugnare adversus veram cognitionem Christi, proficitur fati impudenter. p. 93. Thesis ejus contraria est: Lieber, wer hat uns denn gelebret, daß Christus zu einem andern Ende in die Welt gekommen sey, als wir alle in die Welt gekommen seyn? Oder daß der Gehorsam, den wir Gott bringen, nicht sey der Gehorsam Jesu Christi selber in uns? So vollbringet Christus wohl das Geistliche vor uns, und an unsre Stelle, denn er zthut es nicht auffer, sondern inwendig in uns durch die Krafft seines Geistes und Gnade p. 90. ubi aperte Scripturae contradicit, quo omnino adventus Christi sinem longe alium, quam aliorum hominum fuisse asseverat, quam dilucide Luc. XIX, 10. Matth. X, 34. Job. X, 11. Unde etiam ridet fidem in meritum Christi, & ad errores suos ante conversionem illam refert, illaque omnia, quae de Christo in Scriptura referuntur, in nobis fieri debere, Tract. Freye Mensch im Geist, p. 51. Unde etiam facile judicabitur, qualia deliria de ipsa incarnatione Filii Dei hinc inde disseminet, fieri enim hanc non minus plane intra nos, & quidem absorptione aliqua in Deum, Tract. de vera & falsa Christi notitia. p. 42. eadem quoque ratione, qua POIRETVS filium dilectum a Deo absorptum & penetratum esse dicit. L. III. p. 67. Quod commentum orthodoxae doctrinae de incar-

incarnatione substituit. Nec aliter de *fide in mortem Christi* loquitur, quam nequaquam *vicariam esse* credit, sed ubi videtur illud admittere, nihilominus *intra nos fieri eam debere* persuasus est, *sanctumque sic egere illa passione. & morte vicaria* quam Petrus talem esse pronuntiavit. 1. Petr. II, 22. magna factis impudentia negat. Constituit enim *sanctum hominem ipsum, tanquam Sacerdotem, qui ex Christo in sanctum & sanctissimum, non sine suo proprio sanguine, id est, sanctimonia, quam dicit Dei esse sanguinem in ipso, ingrediatur.* p. 32. lib. de libero homine.

§. XVIII. Eadem qua BRILLIVS ratione, Jo. quoque PORDAGIVS rem suam gerit, & POIRETO partem responder maximam, nisi quod in nonnullis ipsos quoque alios fanaticos deserat. Unde ubi de perfectione falsa & spuria agit, ad eam refert *doctrinam de merito Christi & imputatione ejus* & negat Christi obedientiam activam & passivam, quae nostra causa sit praestita. Atque in hoc suo errore tuendo aliquando JAC. BOEHMIVM, nobilem certatorem praebuisse scribit, quamvis ipsos tandem etiam Quakeros aggrediatur, & perfectionem, quam sibi imaginentur, acriter satis perstringet. Tract. de Paradiso p. 599. 581. sq. Ita negat Justitiam Christi acquisitam, aliamque nobis substituit: *Das ist die Sache, die für Gott gilt, daß wir in unserm eigenen Willen des Todes sterben, daß wir sterben an unserm eigenen falschem Willen, und an unserm eigenen irdischen Begierden, und stets die irdische Selbstheit röhren, und das Licht ausleschen: Sich trösten, und Christi Leyden forne an die Spitze stellen, ist das wahre Evangelium nicht, noch ein Evangelischer Glaube: Nein, nein, das ist ein Glaube gänzlich außer und nicht in uns!* lb. p. 757. Ergo secundum ejus mentem aut nihil proficiet Christi meritum, aut saltem secundario loco ponendum erit, quo nihil absurdius fingi potest. Doctrinam nostrae Ecclesiae de *Justitia Christi, remissione peccatorum, adoptione, tentatione, sanctificatione, an-*
numerat

numerat corruptae calci, qua utantur mali architecti ad turrim Babylonicam rursus erigendam. Ead. p. 740. & p. 730. omnes libros, qui de hac materia agunt, pro lapidibus habet, quibus Antichristianismus fabricatus sit: alle die gedruckten Predigten die den Seelen der Sünder einen Weg anweisen zum Stande der Gnaden zu kommen, dadurch, daß nur glauben an Christum auffer ihnen, und daß er am Creutz für sie gethan hat, wie das gantze Werck in Christo vor sie vollendet sey, so, daß nichts von ihnen erfordert wird, als solches zu glauben, darinnen zu ruben, sich darauf zu verlassen, und darauf zu vertrauen: Diß sind die halbgebrandte Ziegeln, womit das euserste Babel aufgebauet ist. Tr. cit. p. 733. quasi unquam Orthodoxi articulum de Bonis operibus silentio praeterierint, & Scriptura non ubique ad fidem solam, ubicunque de mediis salutis agit, ablegaret, & tunc de sanctimonia hominum profus sileret. Ita quoque in sanctis suis loco Christi externi pro nobis nati & passi, internum commendat, qui sit in Geistlichen Aufstuß eine Göttliche, aus dem GOTT-Menschen Christo hervorfließende Krafft, die sich in unser Hertz, als in ihren eigenen Ort und Centrum hinein setzet, vermöge welcher das ewige Wort GOTTes eben die Dinge in uns verrichte, die es in dem Menschen Christo Jesu, so aus der Jungfrauen Maria ist geböhren, verrichtet hat, p. 638. somniat ibi: Deum alicui, forsitan POIRETO vel Bourignoniae, revelavisse, quod verbum aeternum mox ab Adamo creato carnem accepisse, antequam ille fuerit lapsus, & nihilominus etiam carnem in virgine Maria assumisse. Ita historiam de Christo externo habere ubique nucleum mysterio plenum de Christo interno dicit p. 646. sq. de quo multa adhuc incondita & profus a regula fidei directe abludentia, differit, & tandem omnia eo concentrat, ut sub specie mysteriorum univrsam Articuli de Christo structuram evertat: Dieses ist das Geheimniß aller Geheimnisse: Der Sohn GOTTes ist der wesentliche Christus GOTTes, und der wesentliche Christus GOTTes ist der Sohn GOTTes, und also ist der wesentliche Christus GOTTes
das

das verborgene Geheimniß in Christi verklärter Person: welches wenig Menschen verstehen, viel aber unrecht verstehen, oder missdeuten, und dabero dawider fechten und schreiben. p. 681. Vidimus supra, quomodo homo vertigine plenus incredulos ipsos in aeternam salutem collocaverit, quia Deus mysteria sua ipsis interiorius sine verbo communicet. Qua sententia quid magis absolum dici aut excogitari magis fanaticum possit, non videmus.

§. XIX. Suffecerit, hunc parallelismum adduxisse, ut intelligamus, sicuti Spiritus Sancti dona unitatem fidei inducunt; ita etiam spiritum malignitatis, tametsi multa ibi inter se non ex affe cohaereant, nihilominus per periculosissimas hypothesen atque praesupposita, sibi etiam unitatem quandam comparare velle, adeoque suis inspirare eandem velut mentem, aggreudiendi fundamenta religionis Christianae, aliaque carni & rationi magis placentia substituere. Patebit hoc ex sequentibus quoque momentis. Sancti enim requisitum XIV. diximus in eo reponi, quod *Sanctus ante justificationem pro tali haberi nequeat*, sed XV. *post justificationem demum sancte vivat, etsi absque perfecta legis impletione*. Haec quidem ex prioribus sponte fluunt; Et ipsa quidem justificationis indoles, conceptu de ea ex S. literis recte formato, aliud non permittit. Est enim absque omni dubio, (quicquid demum ex Romanensium placitis nobis oggeratur,) actio illa Dei forensis hominem peccatorem, & in se damnatione dignum, propter Christum fide apprehensum ex mera gratia *absolvens*, & justitiam Mediatoris *imputans atque applicans*, utpote quas phrasen Scriptura uti adhibet, ita etiam intelligi vult simplicissime, *Rom. IV, 3. V. I. III. 28.* Quam demum insequitur nexu indivulso *Sanctificatio s. renovatio* Spiritus S. qua justificato & reconciliato credenti adest & inest, *fructibusque* sanctitatis animum ejus implet, ut sanctus deinceps dici queat. *Gal. V, 22. Rom. VIII, 14.* Hic ordo naturalis est, qui si ullatenus invertatur aut violetur, totam salutis catenam rumpi necesse est. Pone enim *sanctum esse*

D

esse

esse ante justificationem: aut nihil erit justificatione tunc opus, aut justificatio ipsam illam sanctificationem antecessit, aut sanctificatio locum habebit in homine nondum reconciliato; Quicquid elegeris, convincet te, fieri non posse, ut aliter actus ordinentur, quos Deus circa homines credentes suscipit, quam factum est, adeoque ponendum esse, ante omnia, actum justificationis sequi debere sanctificationem. Atque hanc ipsam non esse concipiendam sub notione *impletionis legis*, nam neque haec in *sanctificatione* requiritur, cum impletor solus legis Christus sit, requiritur vero *studium* accuratum maximeque sollicitum in omnibus, quae ad exercitium verae pietatis spectant, expediendis & consequendam, *si fieri possit omnino*, Philip. III, 12. quod vero, cur non fiat, facile apparet, si cogitetur, hominem credentem vivere *in lucta*, quamdiu vivit, itemque *in victoria* subinde reportanda, sed *interrupta, non perpetua*, & indefinente, qualis sola impletionem legis conficeret, utpote, quae ullam luctam ne quidem admittit, sed omnimodam absentiam malae concupiscentiae, quae tamen hominibus a primo lapsu Adami naturalis & innata est, requirit; Unde facile *adversus* implendae legis in homine etiam sanctissimo manifestatur, saepius a Scriptura tacta & indicata. Rom. VII, 12. sqq. VIII, 3. Ut jam certus character haberi possit, uti Anti-Christianismi & Fanaticismi, *jaetare legis impletionem perfectam in sanctificatione* seu operibus propriis, cum tamen sola illa impletio legis valeat coram justissimi Dei throno, quam Filius patiendo in cruce pro nobis praestitit. A qua, si semel infelicitur recedatur, non dici potest, quanta devia se offerant, in quae homo praecipitetur. Exemplo est Mœhmedismus infauitissimus, qui ubi a vera doctrina de justificatione descivir, atque ad propriam legis impletionem urgendam se convertit, in tot divortia sententiarum periculosissimarum & absurdarum conjectus est, ut non sine taedio piaee animae de illis cogitent vel audiant. Conf. HOTTINGERVS in *Historia Orientali* L. II. c. VII. p. 587. sqq. alique, qui portentosa illa dogmatum monstra exquisiverunt.

§. XX.

S. XX. Neque tamen dubitat hic POIRETUS, non minus, quam in reliquis a puritate doctrinae coelestis abire, & commentis ingenii, sublimiora paulo quam par est spirantis, vel dictamini spiritus fanatici obtemperare. Primum enim hic in ea haeret sententia: *Possè, imò debere, esse homines sanctos ante justificationem*: Ubi hanc esse actionem forensam, simul concedit: *his, qui tantopere, & ad nauseam usque contendunt, justificationem esse actum quendam forensam, libenter accedo & consentio*. L. V. C. VIII. p. 525. Quod si serio ageret, nunquam fieri posset, ut sanctificationem praeponeret justificationi, si enim hoc, nullum locum amplius haberet imputatione meriti Christi peccatori facta: & quid opus, si homo ipsemet virtute Spiritus S. legem implevit? Hoc vero ipsum esse utrumque absurdum, quod POIRETUS habet & venditat pro veritate, proh dolor! & lectoribus misere imponit. Rem ita concipit, remotis & negatis a se omnibus, quae alioqui vere & orthodoxe nostratibus hic dicuntur, illi vero sordent, tanquam rejicula: *Hominem a Spiritu S. purificatum & illuminatum tandem in se & fundum animae suae penitus introsipientem, nihil prorsus deprehendere credit, quod Deo displiceat & condemnationem mereatur, unde quodam actu reflexo gaudeat se esse reparatum, justum & rectum, nihilque adesse, quod non tale sit*. Hanc operationem vel declarationem Dei in anima dicit POIRETUS esse suam justificationem; Neque illam saltem consistere arbitratur, in nuda remissione peccatorum vel imputatione meriti Christi, sed in plenaria declaratione, quod homo sit subiectivè perfectissime sanctus. Unde etiam justificationis illius quosdam gradus fingit, ultimumque aliquem, qui adversus omnes accusationes sufficiat, ita ut homo justus sit vere, idque justitia, quod notandum, *infusa & inhaerente per fidem & ebaritatem*. Quae justitia, pergit, necessario in ipso inesse debet, antequam Deus sua declaratione eum justificare, atque ita ejus animum tranquillum reddere possit. l. c. p. 522. Formale suae illius justificationis consistere existimat, tum in perfecta animae puri-

*puritate per fidem & Spiritum S. ingenerata : tum imputatione, & quod majus sit, applicatione meritorum Christi : tum in imputatione fidei ad justitiam : tum in declaratione Dei judiciaria, qua animam ille puram pronunciet, neque quicquam in ea superesse, quod condemnari possit : qui actus postremus justificationis sit formalissimus & completissimus, qui tamen a reliquis separari non possit, & perfectam purificationem ac peccati abolitionem praecessisse necessario requirat, non enim nisi peccato mortuum justificari & a peccato absolvi. p. 524. sq. Tametsi vero hic nobiscum loqui videatur hinc inde POIRETUS, mille tamen errorum spicula sub hoc melle recondit, omniaque fursum deorsumque miscet. Confundit enim justificationem primam cum secunda, & continuata, utpote quam antecedere posse opera quaedam sancta, non est negandum, non tamen in justificatione adesse vel respici ad opera ulla sancta certo certius est, sed intrudit ea POIRETUS, quae intrudenda non sunt. Nam & fides, quae natura sua antecedit justificationem, non est opus, sed organum apprehensivum meriti Christi, & justificationis ipsius, unde falsissimum est formale primum POIRETI, quod reponit in *perfecta animae puritate per fidem & Spiritum Sanctum*. Quomodo enim puritas & inhabitatio Spiritus Sancti, ubi nulla adhuc facta est reconciliatio, & veteris peccati deletio atque obliteratio? Hanc igitur primum fieri debere, antequam de propria sanctimonia ullus sermo institui possit, nullum est dubium. Taceo etiam, quod confundat *actum justificationis* cum ejus *effectu*, qui potest esse *πληροφορία* hominis justificati, utpote quam sic pessime ad ejus formale refert. Nam si concedit, ut concessisse videri vult, *justificationem esse actionem forensam*, eam pessime concipit, quando eam fingit intra nos fieri, quae tamen sit extra nos, coram throno Dei, cujus tandem actionis fructus tendit intra nos per operationem Spiritus Sancti, qui *πληροφορίαν* illam nobis conciliat, & intrinsece operatur, Rom. VIII, 15. 16.*

§. XXI. Gravissimus vero hic error est, quod in justificatione compingat in unam massam ac materiam, tum *opera* & *merita Christi*, tum *opera Sanctorum justificandorum*; nam sic alteratur & deturpatur tota structura & forma verae justificationis, a Scriptura suppeditata, quae de *operibus* & *puritate* inhaerente *fidelium* nihil in hoc articulo commemorat, sed pure & nude ad Christi meritum eos, qui justificari volunt, ablegat. Id quod probe subolfecit POIRETUS; dicit enim, Regulas cumprimis duas sibi hic procul dubio objectum iri, v. g. I. quod *justificatio sanctificationem praecedat*, II. quod *Bona opera non praecedant justificandum, sed sequantur justificatum*: additque, rem hanc non esse difficilem, sed conciliabilem, dummodo notio justificationis recte teneatur. Atqui vero meminisse debebat POIRETUS, se velle etiam nobiscum *forensam notionem* amplecti: nihil itaque diversa acceptione vocis justificationis lucrabitur, cum non videri velit alia significatione uti, quam quidem nostra, utpote quam & non aliam noverit esse Biblicam & genuinam. Mavult itaque nodum gordium discindere, quam solvere, & audet asserere, *falsissimum esse, quod justificatio sanctificationem praecedat*. p. 529. Et ne videatur sine specie veritatis aliquid dicere, provocat ad ordinem a Scriptura hinc inde observatum, ut Rom. VIII, 29. ubi *praecognitionem, conformitatem cum filio Dei, id est, sanctitatem, vocationem, justificationem & glorificationem*, tanquam actus Spiritus S. ordine quodam commemorari, & *sanctificationem primo velut culmine* locari observat. Nihil vero poterat minus aptum inveniri ad causam POIRETI colorandam: nam non dicit Apostolus, *Deum homines credentes primum praecognovisse, deinceps sanctificasse, mox etiam vocasse & justificasse*; sed ita loquitur: *Deum praecognovisse, quinam sint futuri συμμορφοι* imagini filii sui, & in iis *exercuisse actus illos*, quos enarrat salutares. Quicquid vero praevидit Deus ultimum futurum, illud etiam ordine *Grammatico, seu dictionis & doctrinae* sit primum, ordine *naturae* tamen ultimum est.

Ut diceremus absurdum unum & alterum evidentissimum ex interpretatione Poiretiana oriri, ut quod ipsa vocatio sanctificationem ita insequi debeat, quod quam pugnet cum ordine divinatorum actuum, facile apparet; quamvis huic dubio quoque occurrere voluerit POIRETUS, & per *vocationem actualem*, purificationem ipsam intelligit, contra omnem indolem loquendi Scripturae, quae ita ab hominibus illis torquenda erat & distrahenda, ut scenae, sive velit sive nolit, quodammodo inserviat. Alia dicta affert ex 1. Cor. VI, II. ex Tit. III, 5. 6. 7. & aliunde, in quibus tamen vel ipse probe perspexerat, non adhibitur esse ordinem naturae, sed doctrinae, & interdum praeterea *sanctificationis vocabulum laxius* capi, ut *regenerationem & renovationem* comprehendat. Ita ut in illis omnibus praesidium suae causae reperiat nullum.

§. XXII. Quae circa alteram regulam sibi objectam: *Opera bona non praecedere justificandum, sed sequi justificatum*: excipit ac monet POIRETUS, causam ejus non magis salvant. Nam, quando opera in tres classes sejungit, aliaque facit *opera carnalia legis*, alia *bona opera rigoroſe sic dicta*, alia vero opera, *quae fructus Spiritus S. sint*, & *primam classem* neque *antecedere*, neque *sequi justificationem*, alteram antecedere, tertiam vero *justificatum insequi*, contendit, male satis rem suam agit. Uti enim de *prima classe* hic plane sermo non est, cujus opera non hemisphaerii sunt superioris, sed naturalia opera, apud gentiles reperiunda: Ita *altera classis* pro operibus bonis vendit, quae talia in rigore dici nequeunt, & rectius appellabuntur paedagogica, qualia sunt frequentare templum, legere vel audire verbum, aliaque huc spectantia, quae si a credentibus fiant, jam sunt fructus gratiae sanctificantis, adeoque justificationem jam factam praesupponunt. *Tertiam vero classem fructuum Spiritus S.* quam constituit, quod fateatur insequi justificationem, recte equidem hoc facit, quomodo vero haec cum ejus sententia, quam prius defenderat, consistere queant, nullatenus videmus: adeoque propria cae-
dit

dit vineta. Acceptamus praeterea & hoc in causam & praesidium veritatis coelestis, quam contra POIRETVM defendimus, quod tandem, quando *Justificationis eminentem gradum constituit*, p. 534. qui detur apud perfecte puros & justos, (hos enim fatetur interdum nihilominus inquietari, & quomocumque accusari, non quidem a Deo, neque a Diabolo, sed a conscientia tamen purissima;) horum accusationi & inquieti remedium aliud deprehendi non posse idoneum & sufficiens, tandem vel invitus profiteatur, quam imputationem meriti & satisfactionis Jesu Christi: ut recogitent credentes, ipsum in iis esse, intime ab iis possideri, & omnia, quae in ipso sint, & quae ab ipso sint practica, quo solo solatio animam tandem placari posse, non dissimulat. Quo testimonio vel solo suimetipsum adigi poterat POIRETVS, ut sanctitatem in opus Justificationis non ingessisset, sed quodlibet in suo ordine & limite reliquisset. Imo & alterum errorem de impletione legis propria sic profligari, probe animadvertisset, dum enim nobis largitur POIRETVS, sanctissimum etiam tandem non habere, in quo requiescat, nisi in solis vulneribus & merito Jesu Christi; Quomodo potest ad illas nugas delabi, quod Sanctus propria sanctitate implere legem Dei possit? Si enim posterius verum, quid opus, quaeso, ulla satisfactione Christi & fide in eadem nitente? Ut plura argumenta brevitatis causa omitamus.

§. XXIII. Habet vero & hic contribules suos POIRETVS, ex universo fanaticismo in partes ipsius promptissimos: qui de Justificatione, prout a nobis describitur, scabiosissime judicant, & loco ejus sanctificationem in thronum erigunt, imputationem vero meriti Christi, & propter hoc factam remissionem peccatorum pessime perstringunt. JOH. BORDAGII Confessio est: *Alles Lehren von Christi Gnugthuung, daß Christus einmahl gestorben ist und gelitten hat für alle, da man sich tröset mit der Historie, daß die einmahl geschehen, wie sie würcklich geschehen ist, und daß man nichts weiter nöthig habe, denn die allein für wahr zu halten, anzunehmen, zu ergreifen und*

und sich zuzueignen, ist ein lautes Babel, eine bloße aus dem Historischen Wort gezogene Form, dein ewiger Geist o Mensch! bleibt alzeit außer Christo: item du woltest wohl ein Kind seyn einer zugeeigneten Gnade, und die Zueignung, was Christus für dich gethan hat außer dir, und woltest doch nicht deiner eigenen Selbstheit in der Gnade sterben, und also ein Kind der Gnade in deinem gelaßenen Willen werden. Et porro: Sich trösten, und Christi Leyden form an der Spitze stellen, ist das wahre Evangelium nicht, noch ein Evangelischer Glaube: Nein, nein, das ist ein Glaube gänzlich außer, und nicht in uns! Porro: Die äußerliche Buchstäbliche Form ist nur ein äußerlicher Führer, die innerliche Form der Gottseligkeit aber bestehet hierinnen, GOTT muß Mensch werden in Menschen, sonst kan der Mensch nicht GOTT werden in GOTT! Tr. de Paradiso p. 75. sq. Vides homines a Christo abducentes, & justificationis universum ordinem & structuram avertentes, omnem imputationem meriti Christi abnegantes, & tantum non omnia ad Christum internum, qui homo ipse est, relegantes! Nec aliter JOH. BRILLIVS, quem ei supra ad latus posuimus, & cujus effata admodum sunt portentosa: Ita in libro de vera & falsa cognitione Christi: Ich kan mich nicht genugsam verwundern, wie das außwendige Christenthum dieß überein bringen kan, daß es Christum hält vor seinen geistlichen König, und doch betrachtet und hält als einen außwendigen und fleischlichen Priester, welcher durch das Opfer, das er einmahl zur gewissen eingestränckten Zeit und Ort soll gethan haben an dem Creutz, uns mit GOTT versöhnet habe: Welches Opfer uns nicht weiter gereichen kan, als zu einem außwendigen, und also zu einem fleischlichen Opfer. p. 77. Ita Sanctum sibi concipit sine applicatione imputativae justitiae & sacrificii Christi in cruce peracti: & universam sanctitatem reducit ad unionem aliquam cum Christo substantialem, quae vero justificationi prorsus est contraria & fanaticorum πολυθρύλλητον commentum: prout etiam hanc venditat BRILLIVS lib. eod. p. 8r. sq. Idem hic

hic totus in eo est, ut impletionem legis non a Christo pro nobis, sed a nobis ipsis requirat. Lieber, wer hat uns denn gelebret, daß Christus zu einem andern End in die Welt gekommen sey, als wir alle in die Welt gekommen seyn? Oder, daß der Gehorsam, den wir GOtt bringen, nicht sey der Gehorsam J. C. selber in uns? So vollbringet Christus wohl das Gesetz vor uns, und an unsre Stelle, aber er thut es nicht auſſer, sondern inwendig in uns, durch die Krafft seines Geistes und Gnade; Wir thun es doch nicht durch uns selber, sondern allein durch ihn in uns: Denn unser Werck ist nicht das unsere, sondern das seine in uns! l. c. p. 90. Ita Spiritus perversus omnia implicat & permiscet, quae Spiritus S. in Scriptura sollicitè distinguit & distinctissime tractat.

§. XXIV. Requisitum porro XVI. Sancti esse supra diximus, ut, quatenus peccatis mortalibus, speciatim illi, quod in Spiritum S. committi potest, immersus sit, pro tali agnosci & haberi non queat. Rem ipsam apertam esse, haud dubie credimus. Incompatibilia enim sunt, manere sanctum, & perdere sanctimoniam. Amittitur vero gratia inhabitans Spiritus S. atque Sanctificans per peccata proaeretica, multoque magis per illud, quod *νοτ' ἕροχην* tale est. Hoc equidem certum est, cadere omnia peccata in Sanctum posse, ita, ut qui talis fuit, possit fieri non sanctus, adeoque de peccato in peccatum ruere, & tandem in peccatis aeternum perire. Nisi enim hoc ita se haberet, frustra essent monita, preces & vigilantia Sanctorum ad perseverantiam obrinendam. Interea Sanctum, ubi fidem & inhabitationem justificationemque ac regenerationem ipsam amittit, Sanctum vocare non possumus, nisi in ampliatione nomen capiamus, neque fieri posse credes, ut modus aliquis inveniatur, quo excusari tale assertum queat, sanctos esse posse sanctos, imo beatos, tamen si Peccatum in Spiritum S. commiserint, & in peccatis mortalibus moriantur. Nam peccatorum mortalium in rigore sic dictorum, seu proaereticorum effectus, qui damnatio est aeterna, actualiter fe-

riens peccatorem in ipso articulo peccandi, quoad reatum & actualem exclusionem ab unione illa, qua antea fruebatur, superflite tamen gratia assistente & revocante, equidem per subsequente[m] poenitentiam absque omni dubio tolli potest, ita ut *non contingat* illud rursus auferatur, & *exuberante peccato*, sic *exuberet gratia Dei*, & remissio peccatorum exinde propullulans. *Rom. V, 20.* Ubi vero homo in peccato perseverat, & moritur, nihil ibi contempto sacrificio pro peccatis a Christo praestito superest, quam mera damnatio & *interitus*, ita, ut sanctimoniae & beatitudinis nihil amplius sperari possit. *Hebr. X, 26. 27.* *Christum enim mortem pro damnatis quoque subiisse*, uti minime negatus, ita applicationem mortis actualiter damnatis fieri posse, falsissimum est. Remissio enim peccatorum est bonum *regni gratiae & ecclesiae militantis*: *beatitudo ex remissione peccatorum redundans ecclesiae triumphantis*: vi oppositorum ad damnatos pertinet *caerentia omnis remissionis peccati*, & bonorum exinde redeuntium; *praesentiaque omnium malorum* incessabilis, quotquot ex peccatis unquam orta fuerunt, aut oriri potuerunt. Ubi igitur aliquis in peccato & praecipue peccato in Spiritum S. commisso moritur, ex ipsa definitione peccati hujus patet, quae infert finalem incredulitatem & contemptum mediorum salutis, eum *Sanctum nulla ratione vel specie veri dici posse.*

§. XXV. Ut tamen haberet POIRETVS, quod hic quoque tanquam novum & inauditum vendicaret, suuinque Systema ab omnibus aliis distingveret, alia longe, quam quae ex verbo Dei hauriuntur, lectoribus propinat. Distinguit primum inter *peccatum in Patrem*, & *in Filium*, & *in Spiritum Sanctum*. Si quis in primo & secundo peccato etiam moriatur, posse eum tamen fieri *salvum*, pronunciat. Si quis ad Deum conversus, multa *inconsiderate* agat, e. c. corporis usum vel nimis sollicite curet vel negligat: & sic facultates destruat: intentione bona praeditus opera creationis in se & extra se male gubernet; in usu creaturarum vel liberalior sit, vel parcior, ita tamen, ut
bona

bona fide non putet, se perperam facere, imo quandoque recte officio fungi credat: si ad eundem modum cum proximis (bono tamen zelo animatus) vel indulgentius vel severius agat: si desideria Deo sincere consecrata male dirigat atque gubernet: is in omnibus, quae diximus, contra Patrem peccat, cui tamen venia dabitur, licet forte, ita affectus, decedat. L. III. c. IX. p. 704. Enimvero, si intentio & ignorantia factum per se turpe Deo non reddat displicens, male egit Christus, quod Judaeos occisores increpaverit, & ipse, & per Apostolos Job. XVI, 2. Act. III, 14, 15. persecutores gravissimi altissimo in coelis loco sedebunt, avari, luxuriosi, hypocritae habebunt, quomodo se excusent; Sic Intentionismus, partus Satanae infautissimus, rursus per POIRETVM in thronum collocabitur, quem Ecclesia Dei adeo studiose eliminavit, & bonitatem facti in convenientia cum verbo Dei quaesivit, quicquid demum sit de incrustatione ejus per intentionem bonam. Conf. DANNHAYER. Theol. Conscient. P. II. Dial. VI. p. 423. sq. Neque intercessio Christi pro Judaeis POIRETI sententiam juvat; Salva enim illa intercessione isti, pro quibus oravit Christus, dicuntur ab Esaia c. LIII, 12. כִּשְׁפָּטִים praevaricatores & rebelles. Si hoc: ergo non sancti, ergo in ea impietate minime omnium salvi. De altero peccato in Filium hominis ita sentit vir perversus, ut credat, si quis in corde ad Deum vere conversus externa media, quae filius Dei promovendae conversionis gratia hominibus procuravit, ex errore atque ignorantia non admittat, imo repudiet, ut gentiles Judaicam religionem quondam respicientes, vel Judaei Christianam religionem recusantes, etiamsi hujus vitae tempore ab erroribus suis non respiciant, sed ita affecti moriantur, modo alias vere ad Deum conversi fuerint, servari tamen ac salvari. L. III. p. 705. Ubi ponit id, quod erat νεῦσις, POIRETVS, & extra media illa a Deo posita sibi fingit aliud medium conversionis in cerebro natum, quod Scriptura ignorat, & in conversionis negotio hominem ad verbum & fidem ablegat. Rursus ad deprecationem

nem & intercessionem Christi provocat, quam sibi absolutam & inevitabiliter ac irresistibiliter operantem fingit, ita, ut etiam hominem, qui illam ipsam intercessionem contemnat, fieri posse patet saluum, quatenus ita peccet ex ignorantia & coecitate, ubi tamen probe nosse & cogitare debebat, talem ignorantiam esse vincibilem & superabilem, adeoque hominem in throno iudicii divini minime omnium absolvere. Sic iniquitatis Patronum dum agit POIRETVS, eos in numero beatitudinis refert, quos Scriptura damnatos pronuntiat, tamen illis tolerabilius omnino iudicium tribuat, quam illis, qui scientes volentesque gratiam Dei & meritum Christi contemserunt. Matth. XI, 22.

§. XXVI. Quod Peccatum in Spiritum Sanctum concernit, primum perinde ut in reliquis errat, & illud non recte & accurate describit: dicit enim *tunc committi, quando homo ad Deum veritatemque sibi perspectam se convertere non vult, veritatemque cognitam rejicit aut omittit. p. 706.* Atqui Apostolus id negat, & ad Peccatorem in Spiritum Sanctum requirit, ut *veritatem perspectam acceptaverit vera fide, imo etiam praegustum vitae futurae senserit, & tamen in talem lapsum incidit, ut media omnia & bona Dei constanti blasphemia excipiat. Hebr. VI, 4. 5.* Ita vero de iis sentit POIRETVS, *si in hoc statu decedant, divinum lumen in ipsis desinere, & sic miseros sine reparationis spe damnari. Si vero, antequam decedant, vel in supremo vitae hujus momento ad Deum redeant, modo toto corde ex amore Dei & sui odio, Deoque se resignent, nihilominus & hos servari, ita tamen, ut multa forte iis patienda supersint, antequam ad salutis fruitionem admittantur. p. 707.* Omnia, quae hic pronunciat de peccatoribus in Spiritum S. sive nostro sive suo more definiat, falsissima sunt. Nam si perveraces sunt peccatores, gratiam Dei respicientes, prout ille describit, non per amorem Dei sui que odium & resignationem, sed per fidem ad eum redibunt. Si vero sunt homines finaliter perveraces, prouti ex Scriptura novimus, quae hoc pec-

peccatum *irremissibile* pronunciat, frustra sibi fingit reditum ad gratiam in talibus hominibus, quibus formale peccati huius extantioris competit. Frustra vero emollit sententiam per alium errorem, sed eam potius duriolem & intolerabiliorem reddit, ubi credit, *expiatione prius opus esse per passionem variorum malorum*. Atqui si, ut fatetur POIRETUS, salvantur intercessionem Christi, quid opus illa expiatione propria? Et ubi praeterea credit eam fieri? In hoc seculo? Atqui moritur saepiuscule homo ejusmodi absque ullis cruciatibus. In alterone? Neque hoc evincet POIRETUS, & communem hic habet errorem cum aliis Apocastaticis, qui restitutionem omnium damnatorum credunt. Et tunc si hoc verum est, quid causae erit, quare hi restituantur, qui sub finem vitae Deum amare coeperunt, illi vero non restituantur tandem, qui sine amore decesserunt? Si enim in altero seculo datur peccatorum remissio, quidni sit illa omnium peccatorum successive? aut deerit aliquid superabundantiae gratiae, quod huic peccatori tunc condonare voluerit, alteri noluerit. Quae omnia incertum POIRETI animum, & in errore sibi ipsi minime constantem, satis arguunt. Nam si *totum hoc totius universitatis spatium peccatis contra Spiritum S. factis millies milliesque referitum nonnisi exiguae scintillulae rationem habet coram immenso gratiae & misericordiae Dei oceano, modo peccator se ei committat*, ut scribit p. ead. 707. non causa apparet, quare non omnibus idem contingat, quod ipse asserit. Nec sufficit, quod causetur, *multos non ex amore Dei, sed per conatus amoris proprii per portam ad vitam aeternam ingredi velle, & sic aeternum perire*, nam si infinita est Dei misericordia, ita, ut remissionem extendat ultra regnum gratiae, quid impedit, quominus & illos a peccato illo amoris proprii tandem absolvat & liberet? Reliqua, quae de hoc peccato habet, excussione prolixiore non indigere existimamus.

§. XXVII. Facile & hic se Parallelismus POIRETI cum aliis Fanaticismi amicis prodit, quem tamen sub numero po-

stremo felicius contemplabimur. Nunc XVII. requisitum veri Sancti intuemur, quo necesse esse diximus, ut *uni ac soli vero principio verbi divini inhaereat, omnemque Enthusiasmum longissime a se removeat.* Hoc inter eos, qui Christiano nomine vere gaudere cupiunt, quam confectissimum haberi debebat. Docent hoc *elogia verbi divini*, ab ipso Spiritu S. supeditata, quae testantur, absque verbo praedicato & in literas redacto minime omnium aut fidem aut salutem cuiquam contingere, utpote quod solum illa est *δύναμις salutem conferendi.* Rom. I, 16. Docent exempla Sanctorum in Scriptura proposita, qui in *verbo Dei unico acquieverunt.* Ps. XIX, 8. sqq. Docent Apostolica effata, *verbum Dei scriptum omnibus revelationibus anteferentia*, imo has ipsas post canonem clausum *excludentia*, & vetantia, ne aliquid addatur. 2. Petr. I, 19. Apoc. XXI, 19. Additur vero quicquam & insufficientiae cuiusdam Scriptura accusatur, quando revelationes immediatae quaeruntur. Adeo ut nunc, quo magis aliquem dicere queas sanctum, eo magis recedat a revelationibus illis jactatis, & acquiescat in illa sola immediata revelatione, atque plane indubia, quae est in ipso verbo. Quis enim dubitet, Deum ibi cum Patriarchis sanctisque hominibus per revelationes varias fuisse collocutum? Adeoque reddimur & nos illius participes, cum verbum illud revelatum legimus, meditatur & applicamus. Quid vero opus sit aliis immediatis revelationibus, ubi jam illud ipsum verbum revelatum adest? Aut enim prodesset illustrando intellectui? Atqui hoc verbum Dei perfectissime facit, ut *oculos intellectus illustret*, Ps. XIX, 9. 2. Petr. I, 19. Aut voluntati & appetitui corrigendo? Atqui & hoc verbum Dei abunde praestat, ut hominem totum emendet, tanquam *vinum & efficax verbum.* Hebr. IV, 12. Unde certum est, *postremum ubi Deus per filium locutus est ad homines*, Hebr. I, 1. ad illud Verbum simul omnes homines ablegare, Sanctosque omnes illo unice se oblectasse, neque aliud quid praeter illud requisivisse.

§. XXVIII.

S. XXVIII. Enimvero & hic POIRETUS a regia via defleat, atque fanaticam mentem dilucide fati prodit. Supra jam vidimus, statuere ipsum, *omnes ac singulos homines habere lumen aliquod internum lucens, quod sit ipse Spiritus Jesu Christi, cujus efficacia vita moresque Christi in ipso formabuntur, Christusque in eo nascetur.* L. III. p. 633. Ita Sanctus Poirétianus Spiritum S. in se habet, antequam convertatur, eritque *sanctus ante sanctimoniam* ullam, quod Fanaticorum *συνέγωγόν* ipsi concoquant. Qui enim Scripturam intelligunt, talibus siliquis non pascuntur. Nobis constat, *hominem a natura esse meras tenebras, fieri vero lucem per verbum praedicatum*, intellectum illustrans, convertens & regenerans. Eph. IV, 18. V, 8. neque Spiritus S. ingreditur cor hominis, nisi prius regeniti & justificati, tunc enim illud renovat, sanctificat, & donis suis ulterioribus largiter exornat. Nugae adeo sunt, *fidei lumen in omnibus esse hominibus*, cum Scriptura dicat, *non esse omnium*; 2. Thess. III, 2. sic vero corrigendus esset Apostolus, aut saltem absurde interpretandus ad mentem POIRETI, ut quidem fateatur, *non esse omnium*, quoad applicationem, esse tamen quoad possessionem naturalem, quod quam detortum sit, & menti Apostoli difforme, facile aliquis sagacior judicaverit. Non enim *omnium* dici potest ullo sensu, nisi quoad desiderium & intentionem Dei seriam, qua vult, ut *omnes homines credant & salventur*, unde etiam *omnibus hominibus offeri fidem.* Act. XVII, 31. Ut ita somnia Poirétiana uno velut ictu a Scriptura distiliari & dissipari videantur. Nec tamen veretur porro defendere, quod *Deus in animabus hominum immediate adhuc operetur, & in centro earum adsit, lumenque suum diffundat.* Atque ex eo fonte omnes homines esse *Enthusiastas veros*: Addit: *Quisquis hac ratione Enthusiasta non est, is aut Diabellus sit oportet, aut damnatus, quia nimirum in omnium centro lateat Deus ipse.* L. III. p. 687. Fingit etiam Enthusiastas alios bonos, alias malos: ad illam classem refert *Sanctos V. T.* quibuscum Deus locutus est, ad hanc vero *illos,*

illos, qui nequidem lumen divinum in se lucens habeant, & tamen se pro Christianorum Doctoribus habent, & Spiritualibus per antiphrasin, quo convitio pungit eos, qui Enthufiasmo non sunt additi, sed eum potius aggrediuntur. p. 689. Concedit tandem, Enthufiasmas etiam dari, qui somnia quaedam & visiones metaphysicas pro responsis, imo pro intuitu aeternae sapientiae atque substantiae ipsius Dei, aut pro radiis luminis ejusdem immediate lucentis obrudunt. p. 689. Ad quam classem si JOH. PORDAGIUM seque ipsum referat, rectissime facturus erat POIRETUS. Sanctum vero Enthufiasmam verum & bonum esse, operose deinceps incipit demonstrare per inania commenta de operationibus Dei in animabus hominum, quorsum refert etiam inter alia tactum aliquem Dei, sive fulgur, uti nominat, quo radios suos Deus ita extendat, motumque continuet & iteret, ut anima tandem purificata intimos sensus puros rectosque habeat, p. 699. exsurgatque delectatio quaedam in ea adeo subtilis, tranquillans & pura, ut verbis exprimi non possit. p. 702. Praetergredimur alia loca, in quibus eadem tendit, ut sensualem praesentiam Dei & revelationem internam hominibus persvadeat.

§. XXIX. Quibus in assertis adeo cum abluserit a regula verbi divini POIRETUS, facile sibi ipsi dictare potuit in antecessum sententiam, quod habituri sint verae doctrinae assertores illa omnia pro Fanaticis opinionibus. Dicit enim: *Nonnulli fortasse clamabunt isthaec fanatica esse, & Enthufiasmum sapere; O tempora! tantam esse hominum nequitiam ac malignam coecitatem, ut Deum ex cordibus suis ejicere velint, absurditatisque eos convincere vult, quorum ingenia effascinaverit Satanas, quia negare non possint, Deum ratione essentiae suae rebus omnibus adesse praesentem & operosum, quidni igitur in homine perinde agere? ubi tamen seipsum & alios misere decipit, praesentiam generalem Dei cum speciali & gratiosa confundens, nec etiam discriminis modum adessendi & modum operandi; Si enim immediate vellet agere, neque verbo, neque Sacramentis uteretur, sed illis omnibus*

omnibus remotis sine praedicatione ulla illuminare intellectum, & mutare ex absoluta voluntate mentem posset; quae omnia fieri nonnisi falso quis assereret. Accedit, quod, quicquid Deus ibi agit, ita agat, ut in sensus non incurrat, unde quae *de lumine, fulgure, sono, gaudio, júbilo sensuali* fingunt Fanatici, nullam fidem recte scrutantibus faciunt. *Sanctus* igitur *Enthusiasta* nobis rursus est paradoxon fanaticum, a veritate prorsus alienum, injurium in Scripturam, quae verbum Dei est, unicumque lumen, quo utitur ad oculos mentis nostrae illustrandos, & voluntatem hominis emendandam. Illi enim sancti, qui in V. T. & novo, hoc praerogativae, si qua fuit, genere gavisi fuerunt, ut vocem Dei audirent, & visionibus Dei usi sunt, *Enthusiastarum* numerum & nomen non implent, sed pura ista sanctaque illuminatio fuit, quae illis per dispensationem divinam, ad visibilem Ecclesiae splendorem ad tempus infidelium causa conciliandum, contigit, & malo illo nomine minime est dehonestanda. Illa enim illuminatio verbum Dei non imminuebat, sed confirmabat & erigebat: Fanaticorum vero inspirationes, quas jactant, injuriam manifestam ei inferunt, nec alio sine sunt inventae, unde mirifice placet iudicium Lutheri: *Hoc in univrsum antiquus est satanas & serpens, qui etiam Adamum & Evam in Enthusiasmum conjiciebat, & ab externo verbo Dei ad spiritualitates & proprias opinionones abducebat, id quod tamen & ipse per alia externa verba perficiebat, perinde, ac hodie nostri Enthusiastae externum verbum damnant, & tamen ipsi non silent, sed mundum garrulitatibus & scriptionibus implent.* Artic. Smalcald. p. 332.

§. XXX. Habet hic commilitones pene omnes POIRETVS, quotquot ex fanaticorum turba sunt. Duo saltem testimoniam afferemus. Ita absurdus est JOH. BORDAGIVS, ut non vereatur asserere, praestare, ut quis omnes revelationes etiam falsas amplectatur, quam ut aliquas pro falsis rejiciat, weil es sehr gefährlich ist eine wahre Offenbarung, die in der That von Gott ist, zu verwerffen, hingegen aber gar keine Gefahr vorhanden, wenn

F

wir

wir etwan eine falsche für eine wahre annehmen solten, wenn es nur aus gutem Herten geschiehet, und wir einen solchen Gebrauch davon machen, der dem Abschen GÖTTES, das er bey aller Offenbahrung hat, gemäß ist. P. I. p. 76. *Metaphys. divinae.* Ita Sanctus BORDAGII poterit esse cultor revelationum etiam Satanicarum, dummodo pulchra specie niteant, & bona sit intentio! Quasi non idem sit periculum, falsas revelationes assumere, & veras rejicere! Obicem vero huic errori posuit dudum Johannes, qui aliud imperat, & Spiritus vult explorari, nec credi debere Spiritui unicuique, quoniam probe vidit cum summo animae periculo id fore conjunctum. 1. Job. IV, 1. 2. Habeat itaque suum sibi sanctum BORDAGIVS! Ita JOH. BRILLIVS inter gravissimos errores suos recenset, quod *Scripturam habuerit pro unico principio: Der erste Haupt-Irrthum, worinn ich gesteckt, ist gewesen ein Grund-Mißverstand wegen des ersten Grund-anfangs. daraus ich die Gewißheit der Dinge, so zu meiner Seeligkeit nöthig, haben müste. Denn ich meinte, das äußerliche geschriebene Wort sey die einige, wesentliche, vollkommene, klare und allerhöchste Regul meines Glaubens und Lebens, so, daß ich nichts annahm, wenn es nicht darinnen gelesen, oder daraus bewiesen werden könnte, Lebens-Beschreibung. p. 78.* Secundum hoc igitur Sancto erit aliter credendum, nec amplius Scriptura pro unico fidei principio habenda, sed praeferenda erit alia revelatio, huc enim tendunt omnia ejus asserta. Ita quoque alibi docet & scribit, ut taedium fere creet tam injuria & fere blasphema in verbum Dei repetere. Eo nimirum conatu Fanaticismus nostro tempore cristas suas eheu! erigit & ostentat!

§. XXXII. Postremum momentum, quod XVIII. est, paucis adhuc excutiamus. Fuit hoc in eo repositum, quod Sanctus, ubi ob peccata sua post mortem damnatur, pro Sancto non agnoscitur, multo minus tandem talis post damnationem infernalem rursus fieri queat. Utrumque analogia fidei ipsaque Scriptura ita reddunt liquidum, ut pius sanctusque animus dubitare nequaquam de eo possit. Sicut enim Deus nonnisi in-

cre-

credulum damnat, qui *Sanctus* dici ulla ratione nequit; ita damnatum & ab intuitione Dei omnique unione prorsus exclusum nulla gratia manet, multo minus quae sanctificationis est, sanctumque reddit. Neque fieri amplius potest, ut ex statu illo in novum transferatur, & sic ex *non Sancto Sanctus* rursus conficiatur & constituatur: Ista enim Oeconomia Spiritus Sancti ex peccatoribus Sanctos reddendi non in *orco*, sed in *gratiae regno*, exercetur & peragitur. *Pf. VI, 6.* Non per *infernales flammās* Deus convertit, sed per *flamman* *verbi praedicati*, quod vero ibi locum non habet, ubi mera tonitrua legalia sonant, & nihil evangelicae concionis illis refervatum est, qui ibi detineri dicuntur in omnem aeternitatem *Ef. LXVI, 24. Marc. IX, 43. Apoc. XX, 10.* Uti enim fieri non potest, ut aliquis ex beata aeternitate unquam in tartarum praecipitetur, atque ex Sancto beato non beatus reddatur: ita fieri nequit, ut ex non Sancto damnato & in gehennam detruso, Sanctus aliquis beatus constituatur, nisi univversa oeconomia gratiae & Salutis prorsus evertatur. Nihil hic fingi aut excogitari debet *tertiū cujuscunque generis* inter damnationem & vitam aeternam, ad illam increduli, ad hanc credentes deferendi *Matth. IV, 16. 18. Matth. XXV, 46.* Alias Scriptura vel ullo in loco hujus commenti faceret mentionem. In hujus vero simplicitate tutissime acquiescitur, neque alius ascenditur sine periculo & praecipitio animae.

§. XXXIII. Et hic tamen virus suum diffeminat POIRETVS, ut longe alia doceat. Credit ille, *posse Sanctos esse salvatos, tamen si antea fuerint in inferno*: Et esse posse in beatitudine aliquamdiu & nihilominus praecipitari in infernum. *Apocatastasis* ejus pestilens principium est, ex quo reditum omnium in Deum h. e. primam perfectionem & beatitudinem derivat. *Maledictio in creaturis perpetua sive aeterna non erit, etiamsi homo admissum feloniae crimen nunquam expiaret. Ratio est, quoniam illae in sese principium comatumque aeternum gerunt,*

quo ad bonitatem, ordinem, lumen, verbo ad proprietates illas statumque suum perfectum, in quo, & ad quem Deus eas creare voluit, semper aspirant. Ita philosophatur L. III. p. 616. parum vero, aut nihil ad regulam verbi Dei conformiter dicit. Pone, *maledictionem* in omnibus creaturis non esse aeternam, ergone propterea omnes fiant beatae? Sufficit in creaturis irrationalibus liberatio a servitio & exercitio existentiae atque annihilationis: Ita enim vult intelligi Apostolus Rom. VIII, 19. *sqq.* non enim participant creaturae illae de gloria filiorum Dei aeterna, nisi in quantum sub consummatione seculi in nihilum rediguntur. Quod vero maledictio in creaturis & speciatim homine absque expiatione tollatur, frustra asseritur a POIRETO. Christi enim merito hoc omne beneficium debetur; Estque ille, a quo omnis benedictio aeterna promanat Gen. XVIII, 18. Falsum praeterea est, quod omnes res creatae principium aeternum & connatum in se gerant; Immediatio enim suppositi & virtutis praesentiam Dei testatur, non rei ipsius essentiam constituit, sed causam efficientem, quae res materiales a se conditas, quandocumque vult, annihilare eadem facilitate potest, qua eas produxit. Unde etiam falso asseritur, res creatas semper aspirare ad perfectionem aeternam: Experientia enim & Scriptura contrarium docet, ubi profitetur *figmentum cordis humani potius esse pravum*, Genes. VIII, 21. multo minus talem perfectionem tribuit reliquis creaturis, quas propter lapsum hominis tetigit maledictio. Gen. III, 17. Ita principium falsum, cui superstruit machinam suam POIRETVS, nonnisi falsas doctrinas generare potuit, quas hic quoque magno cum apparatu proponit.

§. XXXIV. Hac ratione vero scenam suam instruit, ut sibi fingat, *hominem speciatim aut in hac vita ad perfectionem summam aspirare, aut saltem in altero seculo istud fieri.* Quod posterius concernit, necesse erat, cum veteribus mysticis, qui Papatui viam pararunt, fingere aliquod *purgatorii analogon*,
cam-

eamque in rem ad *revelationes BOURIGNONIAE*, quam *virginem incomparabilem* nominat, divinitus factas provocat, creditque cum ipsa, dari *statum nunc breviorum, nunc longiorum, in quo animae, quae in gratia Dei e vita decesserunt, imperfectiones tamen, quibus sunt affvetae, nondum dejecerunt, neque peccata tum cognita tum incognita a radicibus exstirparunt, a divina hac gratia investiantur, quae earum imperfectionem vivide aggrediatur, donec illis penitus deletis, solae habitudines mere divinae atque coelestes in eis supersint!* L. V. C. VI. p. 460. En tibi hic Sanctum ex purgatorio prodeuntem! Absurdae sane, uti opinio ipsa, ita quoque rationes, quibus fucum rei facere voluit. Provocat ad dicta, quae *perfectam Sanctitatem* requirunt, & *ἀλόγως* exinde concludit, illam *per purgatorium* obtineri, quod quam incongruum sit, vel in antecessum videri poterat. Quasi vero *imperfectio adhaerens* cruciatibus propriis aboleatur, & non potius jam Christi morte expiatum sit, quicquid est *νετανεψισται* in credentibus, qui sunt in *Cristo Jesu*. Rom. VIII. 1. Quasi etiam ad *purificationem diuturna temporis mora*, quam fingit, requiratur, ut die post diem auferatur macula & labes paulatim & successive, & non potius justificatio & absolutio a peccatis ipsaque sanctificatio fieri possit *in instanti*, quando sit in ipso articulo mortis! Argumenta, quae a *justitia, bonitate, veritate Dei* petit, evidenter contrarium monstrant, & dejiciunt potius sententiam POIRETI, quam confirmant, quae tamen adeo temerarium cum reddit, ut scribere audeat, tristissimum hoc mortificationis & desolationis genus, (in purgatorio) non ex Dei crudelitate, sed ex *suprema ejus misericordia* procedere, velut altissimae felicitatis fundamentum & basin, animo adeo obfirmato, ut eos, qui contra sentiunt, blasphemo ore criminari veritatem dicat, ipsemet hujus vitii reus, qui ea adstruit audacter, quae Scriptura Sacra tum nusquam affirmat, tum evidentibus verbis negat. Nec satisfacit responsionibus suis accurato lectori ad VI. dubia oppida gravissima, quae videt suae sententiae obstare. Sem-

per enim in iis petit id, quod in principio est, & se plus implicat, quam extricat, P. II. L. V. C. VI. p. 185. sqq. & tandem ad causas inanes fingendas fugit, quare Deus de hac doctrina sua salutaris non claris & expressius locutus fuerit; quum tamen prius legitimis argumentis eam probare ipsi incubuisset. L. V. C. VII. p. 504. sqq.

§. XXXV. Quod infernum spectat, nolumus ejus novas & portentosas sententias, quas & hic sparsit, recensere. Hoc nobis sufficit, quod equidem inferno ejusque cruciatibus tribuat aeternitatem, verum ea ratione, ut praesupponat possibilitatem eluctandi ex illis, ne fiat aeterna, quoniam damnationem & cruciatum non tam animabus, quam corporibus & materiae assignet, & quidem huic non omni, sed crassiori illi, quam distingvit a subtiliore, quae cum anima semper maneat conjuncta, & ne in morte quidem dissolvatur. Fieri igitur posse credit, ut ab hac prorsus liberetur homo, atque sic in coelum tandem evolet, relicta illa crassa & terrestri materia, aeternis poenis subjecta. L. III. C. II. p. 626. sqq. Quae portenta, e Gentilium lacunis petita, inter Christianos audiri & commendari par non erat. *Materia maxime corrupta*, inquit, *sive in qua principium eruptionis luminosae, & quae ad eam requirebantur propensiones sive dispositiones penitus extinctae sunt atque suffocatae, nullo unquam tempore in primitivam gloriam restituetur.* l. c. *Medium liberationis aliud non proponit, quam ut homo creaturis omnibus sensibilibus renunciet, cum a rebus illis omnis pernicies ipsi oriatur, recoquit ita errorem veterum Encratitarum, quos Apostolus Coloss. II, 20. dudum refutavit. Parum praeterea abest, quin si aeternae maneant poenae in ullo homine damnato, culpam Deo creatori tribuat: Equidem, inquit, Deus seipsum abnegaret, si facultatem aliquam sentiendi progenerasset, quae in malo acquiesceret, unde colligit, etiam post mortem hominis animam habere hanc facultatem, ut studeat se a malis damnationis & privatione praesentiae Dei se deonerare, illudque tandem efficere possit.* L. V. C. V. p. 470. sqq.

§. XXXVI.

§. XXXVI. Superfedemus plurium, qui alioqui hic copiosi admodum sunt, errorum satis capitalium enumeratione circa hanc materiam. Acquiescimus in eo, quod viderimus, POIRETUM nunc *Sanctum suum* in coelos, nunc in tartara collocare, nunc angelorum, nunc Dei societati adjungere, parum abest, quin histrionis instar tractare audeat. Somnia vero ista omnia Scriptura dudum explosit. Omnis *purificatio per Verbum & Sacramenta fit*, quibus sanguis Jesu Christi nos emundans applicatur & imputatur, ac Spiritus Sancti gratia inhabitans ulterius intellectum & voluntatem in bono confirmat: illaque omnia fiunt in *Regno gratiae & in statu viatorum*, quamdiu in hac vita versamur. In *inferno* vel excogitato *tertio statu* inter hunc & beatitudinem nulla purificatio atque purgatio, sed aut vita aut mors aeterna hanc vitam & exitum ex ea sequitur. Nugae sunt, quas fingit POIRETUS de *materia corporea crassa*, illa nos non damnat, sed ejus *abusus*, neque *exoneratio ab ea* nos salvat, nam habebimus corpora etiam in vita aeterna, tamen si glorificata, *corpora* tamen, ut horum nos non pudere debeat, sunt enim apud fideles corpora *ἡυσία ζωῆς αἰγίας ἐνσώπεσθαι τῷ Θεῷ*, Rom. XII, 1. adeoque illa materia neminem impedit, quo minus ingrediatur regnum coelorum, verba enim Pauli 1. Cor. XV, 50. non de materia, sed de statu ejus mere naturali loquuntur, quo omnino improporcionata sunt *caro & sanguis* ad vitam aeternam. Interea certum est, hominem in fide vera decedentem, tamen si alioqui Pharisaica quadam sanctimonia tumescentem, nihil differre ab alio damnato, neque opus esse, ut ei *tertius locus* fabricetur, quo ulterius purgari & purificari queat, cum talem statum intermedium disertissima loca evidenter oppugnent, Marc. XVI, 16. Quibus ulterius deducendis non immorabimur.

§. XXXVII. Juvabit tamen adhuc audire Fanaticum alium, POIRETO *ὁμολοψιφον*. Ita J. PORDAGIUS: *Es wollen etliche setzen*, (quasi non universae Ecclesiae Christianae sit

unanimes doctrina) daß die ewigen Seelen, wenn sie samt ihren ewigen Geistern (ita cum POIRETO distingvit animam cum corpore & spiritu) den schibaren fleischlichen Leib ablegen, nothwendig alsfort in eines von diesen zweyen Principiis kommen, nemlich die Guten und Heiligen in den Himmel: die Bösen und Gottlosen aber in die Hölle. Wie es denn auch nicht anders seyn konte, wenn gar keine andere principia von GOTT erschaffen wären, in und durch welche die Seelen gehen könnten. Doch dieses ist ein grosser Mißverstand gewesen bey den Gelehrten auf dieser untern Welt: Weil GOTT über diese zwey noch viele andere principia und centra aus dem principio der ewigen Natur erschaffen hat, durch welche so wir dieselbe nicht durchwandeln, weil wir in dieser sterblichen Welt leben, wir hernach nach diesem Tod hindurch gehen müssen, ehe denn wir das principium oder Centrum der Liebe, worinnen der Berg Zion ist, erreichen. Sc. Tract. V. von der finstern Welt. p. 416. Ita piscatur in aere PORDAGIUS, & purificationem aliquam post regnum gratiae constituit, & vias salutis haftenus in Scriptura nunquam revelatas. Alios Fanaticos non multo aliter rem suam proponere, palam constat, neque de hoc negotio plura differemus: Suffecerit nobis deduxisse, Sanctum Poirertianum nihil minus quam Sanctum esse, qualem Scriptura describit, sed monstrum potius Deo ingratum & ἀνομιον, nihilque perfectionis verae & genuinae in se habens. Poterant & alia huc adferri, quod e. c. Sanctum suum POIRETUS omni potestati civili & Ecclesiasticae eximat, quo specimine Anabaptiticum omnium Fanaticorum Spiritum satis prodit, haec vero, quae adduximus, gangraenam illam, quae sub POIRETI opinionibus latet, satis jam & dilucide ob oculos ponere potuerunt. Rogamus igitur DEUM, ut ab eâ Ecclesiam nostram universam porro clementer immunem praestet, & illos, qui sub talibus libris magnam sapientiam sibi invenisse videntur, ad meliorem mentem

PERDUCAT!

CL. DO-

CL. DOMINVM
M. RESPONENTEM
CATHEDRAM THEOLOGICAM
FELICITER ADSCENDENTEM

SALVAT

P R A E S E S.

Nihil felicius potest Ecclesiae in his terris militanti evenire, quam si contingant illi doctores atque concionatores in veritate coelesti confirmati, omnis superstitionis & erroris inimici, in vita inculpati, in tolerandis calamitatibus fortes, in increpando seculo imperterriti, in erigendis & consolandis animabus periti ac prompti, in conversatione sinceri, atque candidi, ubique quantum fieri potest circumspetti, sobrii & vigilantes, in tuendo honore Numinis, & asserendo tuendoque verbi deposito strenui, in universis morum rationibus modesti, casti, ac pacis amantes, & quae reliqua virtutum chorus dicitur, quas & Scriptura & exemplorum priscae ecclesiae vivae, velut imagines nobis praescribunt. Ad has vero tantasque doctores mature adspirandum est, & praeparandus animus, ut assuescat delectari coelestibus, res terrenas sensim despiciere, & ita se gerere, ut internum & interpretem divini Numinis decet, cui tantum fere cum ipso, quam cum hominibus est loquendum. Doctrinam & vitam speculum esse

noxe-

noverit, in quod intueantur alii, & vel virtutis incitamentum vel malorum fomentum exinde petant. Tempestive itaque eo annitendum, ut ad tantum munus, quale est ministri Dei, aliquando accurate expediendum ornandumque omnes ingenii animique vires dirigantur. Quantum enim, si non vita vel sola tamen doctrina perversa, populo Dei noceatur, ipsius POIRETI exemplum nos docet, qui cum Scriptis docere ecclesiam velit, eam ita potius supplantat, ut si quantum ejus dogmata nocementi adferant, exponendum nobis sit, dies potius quam materia nos destitueret. Recte igitur agis sapienterque, Amantissime Domine Magister, quod haec omnia ad mentem revocas, ubi in Viri hujus perversis opinionibus excutiendis mecum operam collocavisti, & quae de hoc negotio ulterius commentati sumus, mecum publice defendere animum induxisti. Pertinebit hoc ad decus tuum, & futura praemia, quae Patroni Tui, ac Fautores, ex quibus Consultiff. Dominum GROHMANNVM, Praetorem Zittaviensis urbis inelytae, honoris causa nomino, peracto cursu tuorum studiorum post exhibita diligentiae specimina suo justoque tempore parabunt: Quae etiam Tibi, gratulatione de pulcherrimo hoc tuo instituto interposita, abs Numine immortalis ex animo apprecor! Vale! dabam die XXI. Jul. A. O. R. MDCCXIX.

☞ (o) ☞

ced 30

94 A 7347(1)

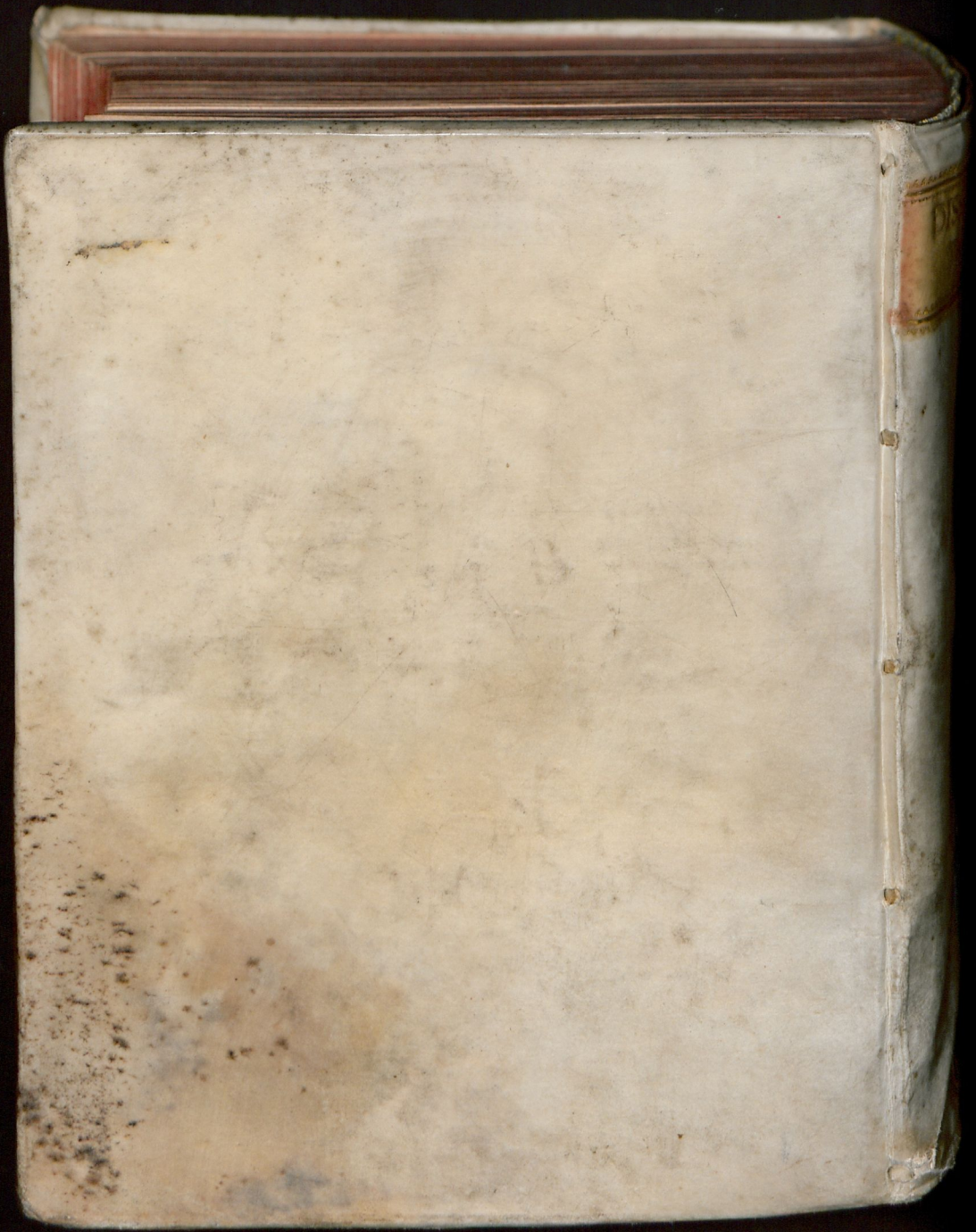
ULB Halle 3
000 523 054

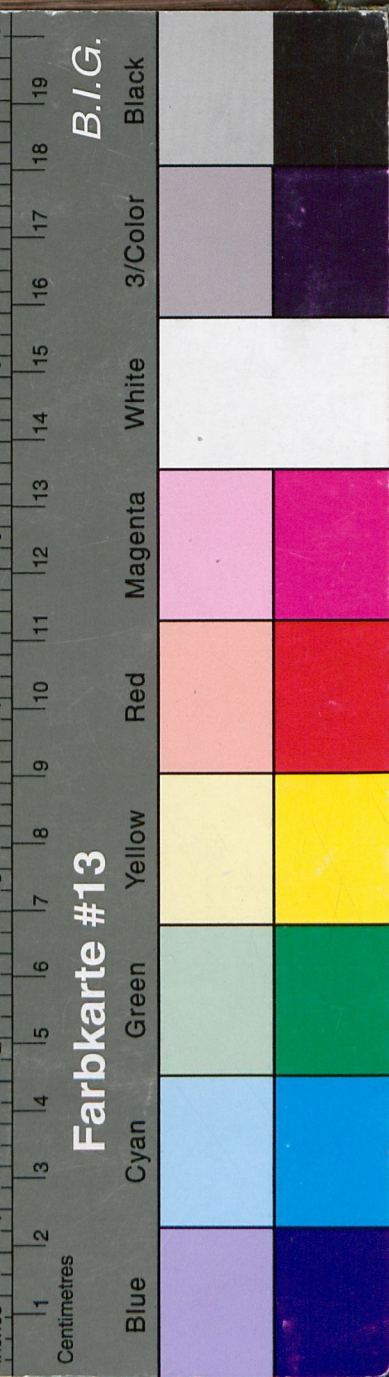

Sb.

WMA

21
25

Q. D. B. V.
DISSERTATIO THEOLOGICA
POSTERIOR
DE
**SANCTIS
POIRETIANIS
NON SANCTIS**

QVAM
PRAESIDE
MARTINO CHLADENIO
SS. THEOL. DOCT. EIVSDEMQUE PROF. PVBL.
AEDIS OO. SS. PRAEPOSITO, CONSISTORII ECCLES.
ASSESSORE, ET H. T. ORDINIS THEOLOGICI
DECANO

EXCVTIENDAM PROPNIT

AD D. XXVII. JUL.

A. M DCC XIX.

M. CHRISTOPHORVS STOLLE
ZITTAVIA LVSATVS.

VVITTENBERGAE
LITERIS VIDVAE GERDESIANAЕ.